

Nuoret ja vesillä liikkumisen turvallisuus

Kyselytutkimus nuorten käyttäytymisestä ja asenteista

Anna Saarlo, Seppo Lampinen YY-Optima Oy

Nuoret ja vesillä liikkumisen turvallisuus Kyselytutkimus nuorten käyttäytymisestä ja asenteista

Anna Saarlo, Seppo Lampinen YY-Optima Oy

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi
Trafiksäkerhetsverket Trafi
Helsinki Helsingfors 2012

ISBN 978-952-5893-43-4
ISSN 1799-0157

ALKUSANAT

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa turvallisuuden näkökulmasta selvitys nuorten toiminnasta, osaamisesta ja turvallisuusasenteista vesillä tai veden äärellä liikuttaessa. Kyseessä on luonteeltaan ensimmäinen nuorten veneilyn ja veden äärellä liikkumisen turvallisuutta käsittelevä kyselytutkimus Suomessa.

Tutkimuksesta vastasi Trafissa viestintäpäällikkö Reetta Salonen. Selvityksen tekivät DI, VTM Seppo Lampinen ja fil. lis. Anna Saarlo YY-Optima Oy:stä.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi vastaa liikennejärjestelmän sääntely- ja valvontatehtävistä, kehittää aktiivisesti liikennejärjestelmän turvallisuutta ja edistää liikenteen ympäristöystävällisyyttä.

Helsingissä, 22. toukokuuta 2012

Inkeri Parkkari

Johtava asiantuntija, tutkimus ja kehittäminen

Liikenteen turvallisuusvirasto (Trafi)

FÖRORD

Syftet med denna undersökning har varit att med perspektiv på säkerheten producera en utredning om ungas agerande, kunnande och säkerhetsattityder när de rör sig till sjöss eller i närheten av vatten.

Undersökningen är den första enkäten som utreder säkerheten i anslutning till de ungas båtliv och aktiviteter i närheten av vatten i Finland.

På Trafi svarade kommunikationschef Reetta Salonen för undersökningen. Utredningen gjordes av dipl.ing., pol.mag. Seppo Lampinen och fil. lic. Anna Saarlo från YY-Optima Oy.

Trafiksäkerhetsverket Trafi svarar för reglering och övervakning av trafiken, utvecklar aktivt trafiksystemets säkerhet och främjar trafikens miljövänlighet.

Helsingfors den 22 maj 2012

Inkeri Parkkari

Ledande expert, forskning och utveckling

Trafiksäkerhetsverket (Trafi)

FOREWORD

The purpose of this study was to explore from the safety perspective how young people behave, how competent they are and what their attitudes to safety are with regard to safety in activities on or by the water. This is the first questionnaire study in Finland to address the safety of boating and other water activities among young people.

The study was administered at Trafi by Reetta Salonen, Communications Manager, and conducted by Seppo Lampinen and Anna Saarlo from YY-Optima Oy.

The Finnish Transport Safety Agency (Trafi) is responsible for regulatory and monitoring duties regarding the transport system, actively develops the safety of the transport system and promotes environmentally friendly transport.

Helsinki, 22 May 2012

Inkeri Parkkari

Senior Expert, R&D

Finnish Transport Safety Agency (Trafi)

Sisällysluettelo

Index

Tiivistelmä

Sammandrag

Abstract

1	Tutkimuksen tavoite ja menetelmä.....	1
1.1	Selvityksen tavoite	1
1.2	Tutkimuksen rajaus ja menetelmät.....	1
2	Perustiedot vastaajista	2
3	Tulosten tulkinta.....	2
4	Nuorten toiminta ja asenteet veden äärellä	3
4.1	Nuoret veden äärellä ja vesillä	3
4.2	Nuorten asenteista ja käyttäytymisestä veden äärellä	4
4.3	Uima- ja hengenpelastustaito.....	6
5	Nuorten veneily	9
5.1	Nuoret liikkuvat vaihtelevasti erilaisilla veneillä	9
5.2	Veneilevien miesten ja naisten eroja	11
5.3	Turvallisuusasenteet veneilyssä – naisten ja miesten erot.....	16
6	Säännöllisesti veneilevät nuoret.....	17
6.1	Tarkastelutapa	17
6.2	Oleskelu rannalla ja liikkuminen vesillä	17
6.3	Uima- ja hengenpelastustaito.....	17
6.4	Veneilyn luonne	18
6.5	Turvallisuuteen liittyvä osaaminen	18
6.6	Turvavarusteiden käyttö.....	18
6.7	Turvallisuusasenteet veneilyssä.....	21
6.8	Onnettomuudet ja vaaratilanteet	22
6.9	Veneilyn turvallisuuteen liittyvä osaaminen – naisten ja miesten erot.....	23
6.10	Alkoholi nuorten moottori- ja purjeveneilyssä.....	23
6.11	Aktiiviveneilijät	24
7	Vesillä ja veneilyssä tapahtuneet onnettomuudet	25
7.1	Tilastotiedot onnettomuuksista.....	25
7.2	Vastaajien kokemukset onnettomuuksista vesillä.....	26
8	Johtopäätökset tutkimuksen tuloksista	28
8.1	Tulosten tulkinnasta	28
8.2	Tutkimuksen keskeisiä tuloksia	28
8.3	Alkoholin käyttö	29
8.4	Moottori- tai purjeveneilyä harrastavat nuoret	30
8.5	Johtopäätöksiä	31
9	Jatkotutkimusehdotuksia	32
	Liite 1: Nuorille esitetyt kysymykset	33

TIIVISTELMÄ

Selvityksen tavoitteena on tuottaa turvallisuuden näkökulmasta selvitys nuorten toiminnasta, osaamisesta ja turvallisuusasenteista vesillä tai veden äärellä liikuttaessa. Kyseessä on ensimmäinen nuorten veneilyn ja veden äärellä liikkumisen turvallisuutta koskeva kyselytutkimus Suomessa.

Tutkimuksen kohteena olivat kaikki suomalaiset 15-25-vuotiaat nuoret. Kyselytutkimukseen valittiin yhteensä 5.500 henkilöä, jotka poimittiin satunnaisotoksena ajokorttirekisteristä painottaen alueita väestömäärän suhteessa. Kutakin ikäluokkaa edusti 500 henkilöä.

Kyselyyn vastasi 738 nuorta (vastausprosentti 13,4 %). Kaikista ikäryhmistä oli vastaajia suhteellisen tasaisesti eli vastausprosentti vaihteli välillä 10,4–18,6 %. Alhaisesta vastausprosentista johtuen tulokset eivät ole tilastollisesti edustavia, mutta niitä voi pitää suunta-antavina. Niiden merkitys on erityisesti peruskäsityksen muodostamisessa vesillä ja veden äärellä tapahtuvan liikkumisen turvallisuudesta sekä jatkotutkimustarpeitten määrittelyssä.

Veden äärellä oleskelu ja vesillä liikkuminen vähintäänkin uiden kuuluu lähes kaikkien nuorten elämään. Veneily ei sen sijaan ole aivan yhtä yleistä. Noin kolmannes vastaajista kertoi, etteivät he liiku koskaan vesillä veneellä. Kyselyyn vastanneista noin puolet ilmoitti yleiseksi tavakseen kokoontua veden äärelle ystävien kanssa.

Lähes kaikki vastaajat ”liikkuvat vesillä” uiden. Soutuveneily on hyvin yleistä; sitä harrastaa 70 % vastaajista. Myös moottoriveneellä liikkuminen on tavallista: miehistä moottoriveneellä liikkuu runsaat puolet vastaajista, naisista vajaa puolet. Purjeveneellä liikkuvia vastaajista oli vain 6,5 %, vesiskootterilla vielä vähemmän.

Veteen suhtaudutaan hyvin laajasti pelottomasti: miehistä yli puolet ja naisistakin runsas kolmannes oli sitä mieltä, että vesi ei ole koskaan pelottava tai vaarallinen elementti.

Nuorten mielestä heidän uimataitonsa on hyvä. Vastaajista on kuitenkin vajaa viidennes sellaisia, jotka eivät osaa uida 200 metrin matkaa. Vain noin viidennes nuorista katsoo, etteivät he ole hengenpelastustaitoisia. Toisaalta merkittävä osa, lähes puolet, nuorista ei ole varma, ovatko he hengenpelastustaitoisia.

Erilainen uimiseen ja veneilyyn liittyvä riskikäyttäytyminen on miehillä selvästi yleisempää kuin naisilla. Myös miesten käsitykset omista taidoistaan ovat selvästi korkeammat kuin naisten. Vaikka kyselyn tuloksia ei voi pitää tilastollisesti edustavina, vastausten systemaattinen samansuuntaisuus kaikissa kysymyksissä antaa aiheen uskoa, että tässä kyselyssä esille tulleet erot naisten ja miesten käyttäytymisessä ja asenteissa ovat todellisia.

Alkoholin käyttö liittyy läheisesti sekä rannalla oleskeluun, uimiseen että veneilyyn. Miehet käyttävät tässäkin yhteydessä useammin alkoholia kuin naiset. Noin puolet vastaajista ilmoitti käyttävänsä ainakin joskus alkoholia rannalla, neljäsosa on uinut ja kolmasosa on ollut veneilemässä alkoholin vaikutuksen alaisena.

Alkoholia veneillessä käyttävien riskikäyttäytyminen on systemaattisesti yleisempää kuin niiden, jotka eivät käytä alkoholia. He ovat myös olleet muita useammin onnettomuudessa tai läheltä piti -tilanteessa veneillessä. Alkoholia käyttävät pitävät useammin omia vesiturvallisuuteen liittyviä taitojaan parempina kuin muut.

Kyselyn tulokset osoittavat, että veneilyyn liittyvissä nuorten asenteissa ja osaamisessa on paljon parannettavaa.

SAMMANDRAG

Syftet med undersökningen är att med perspektiv på säkerheten producera en utredning om ungdomars agerande, kunnande och säkerhetsattityder när de rör sig till sjöss eller i närheten av vatten. Undersökningen är den första enkäten som utreder säkerheten i anslutning till de ungas båtliv och aktiviteter i närheten av vatten i Finland.

Undersökningens objekt var alla finländska unga i åldern 15–25 år. Till enkäten valdes sammanlagt 5 500 personer som plockades slumpmässigt ur körkortsregistret. Regionerna betonades vid urvalet i förhållande till deras invånarantal. Varje åldersklass representerades av 500 personer.

Sammanlagt 783 unga besvarade enkäten (svarsprocent 13,4). Antalet deltagare fördelades relativt jämnt på alla åldersklasser, dvs. svarsprocenten varierade mellan 10,4 och 18,6 procent. Till följd av den låga svarsprocenten är resultaten inte statistiskt representativa, men de kan betraktas som riktgivande.

De har betydelse särskilt när man ska bilda en grundläggande uppfattning om säkerheten när unga rör sig till sjöss och i närheten av vatten samt då man fastställer behovet av fortsatt forskning.

Att vistas i närheten av vatten och att röra sig till sjöss åtminstone genom att simma är den del av så gott som alla ungas liv. Båtliv är däremot inte riktigt lika vanligt. Omkring en tredjedel av dem som svarade berättade att de aldrig rör sig till sjöss med båt. Cirka hälften av deltagarna uppgav att de ofta samlades tillsammans med sina vänner på stranden.

Så gott som alla enkättagare "rör sig till sjöss" genom att simma. Rodd med roddbåt är mycket vanligt – 70 procent av de svarande ägnar sig åt denna aktivitet. Det är också vanligt att röra sig med motorbåt. Av männen rör sig hälften med motorbåt, av kvinnorna något under hälften. Endast 6,5 procent av de svarande rör sig med segelbåt, och ännu färre med vattenskoter.

Det är mycket vanligt att man inte alls är rädd för vattnet: av männen anser hälften och av kvinnorna en dryg tredjedel att vattnet aldrig är ett skrämmande eller farligt element. De unga anser att de har en bra simkunnighet. Av dem som svarade kan emellertid en knapp femtedel inte simma en sträcka på 200 meter. Endast cirka en femtedel av de unga anser att de inte har kunskaper och färdigheter i livräddning. Å andra sidan är en betydande del, nästan hälften, av de unga inte säkra på om de har kunskaper och färdigheter i livräddning.

Olika former av riskbeteende i samband med simning och båtliv är klart vanligare hos män än hos kvinnor. Männen har också en högre uppfattning om sina egna kunskaper och färdigheter än kvinnorna. Även om enkätresultaten inte kan betraktas vara statistiskt representativa pekar svaren systematiskt i samma riktning, vilket ger anledning att anta att de skillnader i beteendet och attityderna hos kvinnor och män som kom fram i denna undersökning är verkliga.

Användning av alkohol är intimt förknippat med vistelse på stranden, simning och båtliv. Även i detta sammanhang använder män oftare alkohol än kvinnor. Cirka hälften av

dem som svarade uppgav att de åtminstone ibland använder alkohol på stranden. En fjärdedel har simmat och en tredjedel har åkt båt under påverkan av alkohol.

Riskbeteende är systematiskt vanligare hos dem som använder alkohol när de åker båt än hos dem som inte använder alkohol. De har också oftare utsatts för olyckor eller tillbud när de åkt båt. De som använder alkohol anser att deras kunskaper och färdigheter i säkerhet till sjöss är bättre än vad de andra deltagarna gör.

Enkätresultaten visar att det finns mycket att förbättra i de ungas attityder och kunskaper i anslutning till båtliv.

ABSTRACT

The purpose of this study was to explore from the safety perspective how young people behave, how competent they are and what their attitudes to safety are with regard to safety in activities on or by the water. This is the first questionnaire study in Finland to address the safety of boating and other water activities among young people.

The domain of the study consisted of all Finnish young people aged 15 to 25. A sample of 5,500 persons was selected for the study, randomly picked from the driving licence register; regional weighting was applied relative to population. Each age group was represented by 500 persons.

A total of 738 young people responded to the questionnaire (response rate 13.4%). The response rate by age group was fairly even, varying between 10.4% and 18.6%. Because of the low response rate, the findings are not statistically representative, but they may be considered indicative. Their importance is principally in providing a basic impression of safety in activities on and by the water and in determining needs for further study.

Leisure activities on and by the water, swimming if nothing else, is something that nearly all young people engage in. Boating is not as common. About one third of the respondents reported that they never go on the water in a boat. About half of the respondents reported that they commonly spent time with friends by the water.

Out of the items under the heading 'water activities', nearly all respondents named swimming. Rowboating is very common, being named by 70% of the respondents. Motorboating is also not unusual: about half of the men and just under half of the women among the respondents named motorboating. Sailing was far less common (6.5%), and the figure for jetskiing was even lower.

In general, the respondents are not afraid of the water: more than half of the men and more than one third of the women among the respondents felt that water is never a frightening or dangerous element. The respondents generally assessed their swimming skills as good. However, just under one fifth of them said they cannot swim a distance of 200 m. Only about one in five of the respondents considered that they do not have life-saving skills. On the other hand, nearly half of them were not sure whether they were capable of taking life-saving action or not.

Risk behaviour related to swimming and boating is far more common among men than among women. Men also have a higher opinion of their own skills than women. Although the findings of the study cannot be considered statistically representative, the trends shown in all the questions are similar enough to indicate that the differences identified between the behaviour and attitudes of men on the one hand and women on the other are true to reality.

Drinking alcohol is closely associated with spending time on the beach, with swimming and with boating. This behaviour too is more common among men than among women. About half of the respondents said that they drink alcohol on the beach at least sometimes; one in four had gone swimming and one in three had gone boating while under the influence of alcohol.

Risk behaviour is consistently more common among those who drink alcohol while boating than among those who do not. The incidence of accidents and near misses while

boating was also higher among the former than among the latter. Those who drink alcohol while boating tend to consider that their water safety skills are above average.

The findings of the study indicate that there is much scope for improvement in the skills and attitudes of young people related to boating.

1 Tutkimuksen tavoite ja menetelmä

1.1 Selvityksen tavoite

Tavoitteena on ollut tuottaa turvallisuuden näkökulmasta selvitys nuorten toiminnasta, osaamisesta ja turvallisuusasenteista vesillä tai veden äärellä liikuttaessa. Kohde-ryhmän määrittelyssä ei rajauduttu vain aktiiviveneilijöihin. Sen sijaan haluttiin, että nuorista pystyttäisiin muodostamaan kokonaiskuva, jonka avulla voidaan määrittää rajatumpia tutkimusaiheita ja sitä kautta tunnistaa liikkumisen turvallisuutta parantavia toimenpiteitä.

Selvityksessä tarkastellaan nuoria toisaalta kokonaisuutena riippumatta heidän aktiivisuudestaan vesillä liikkumisessa ja toisaalta veneilijöinä.

Veneilyllä tarkoitetaan tässä selvityksessä vesillä liikkumista erilaisilla vesikulkuneuvoilla, niin moottori-, purje- tai soutuveneellä kuin vesiskootterilla tai kanootilakin. Merenkululaitoksen vuonna 2005 tekemässä selvityksessä *Veneilyn määrä ja taloudelliset vaikutukset Suomessa* (MKL:n julkaisuja 5/2005) veneily määriteltiin siten, että sillä tarkoitetaan kaikkea vapaa-ajanviettoa, johon liittyy välineenä vene, kanootti tai vesiskootteri. Samassa yhteydessä todettiin, että välineen tarkka määrittely on vaikeaa, mutta EU:n huvivenedirektiivissä tarkoitetaan ”huviveneellä” urheiluun tai vapaa-ajan viettoon tarkoitettua venettä, jonka rungon pituus on 2,5 metristä 24 metriin, tyypistä tai kuljetuskoneistosta riippumatta.

Kyselyn tulosten analyysissa on erityisesti nostettu esiin naisten ja miesten asenne- ja käyttäytymiseroja sekä tarkasteltu alkoholin käytön merkitystä veden äärellä ja vesillä liikuttaessa.

1.2 Tutkimuksen raja- ja menetelmät

Tutkimuksen kohteena olivat kaikki suomalaiset 15–25-vuotiaat nuoret. Vesillä ja veden äärellä tapahtuvaan liikkumiseen liittyviä nuorten asenteita ja toimintatapoja tutkittiin kyselyllä, jossa käsiteltiin myös laajemmin toimintaa vesillä ja veden äärellä.

Ammattimainen vesillä liikkuminen rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle.

Kyselytutkimukseen valittiin yhteensä 5.500 henkilöä, jotka poimittiin satunnaisotoksena Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín Liikennetietojärjestelmän (LTJ) ajokorttirekisteristä painottaen alueita väestömäärän suhteessa (Etelä-, Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomi) siten, että kutakin ikäluokkaa edusti 500 henkilöä.

Vastaajiin otettiin yhteys kirjeitse. Kyselyyn vastaaminen tapahtui internetissä olleella kysymyslomakkeella. Vastaajille lähetettiin kirjeitse yksi muistutuspyyntö kyselyyn vastaamisesta.

Tutkimusraportissa esitetään lisäksi perustietoja vesiliikenneonnettomuuksista ja hukkumiskuolemista tilastoaineiston perusteella.

2 Perustiedot vastaajista

Kyselyyn vastasi yhteensä 738 nuorta, 472 naista (64 % kaikista vastaajista) ja 266 miestä (36 %). Vastausprosentti jäi tässä kyselyssä alhaiseksi, 13,4 prosenttiin. Syyinä voi olla se, että kyselyn aihepiiri oli laaja, eikä monilla otokseen poimituilla ole välttämättä läheistä kosketusta vesillä liikkumiseen. Tähän kyselyyn vastanneista noin kolmannes ilmoitti, etteivät he veneile lainkaan.

Vastaajista 232 (31 %) oli 15–17-vuotiaita, samoin 232 (31 %) 18–21-vuotiaita ja 277 (37 %) 22–25-vuotiaita.

Kaikista ikäryhmistä oli vastaajia suhteellisen tasaisesti eli vastausprosentti vaihteli välillä 10,4 – 18,6 %. Ikäryhmistä 16- ja 25-vuotiaat vastasivat aktiivisimmin. Pienin vastausprosentti oli 20-vuotiailla.

Vastaajista runsas puolet ilmoitti koulutukseensa keskiasteen, vajaa neljännes peruskoulun ja samoin vajaa neljännes korkeakoulun.

Vastaajista yli 60 % ei asu veden äärellä eli asuu kauempana kuin 500 metriä vesistöstä. Järven rannasta alle 500 metrin päässä asui 15 % vastanneista, joen rannasta alle 500 metrin päässä 13 % ja meren rannasta 9 %.

3 Tulosten tulkinta

Sitä, kuinka suuri osa nuorista liikkuu veden äärellä tai veneilee ja kuinka aktiivisesti he veneilevät, ei tiedetä. Toisaalta tässä tutkimuksessa vastaajat ovat tulkinneet eri tavoin vesillä liikkumista. Pienelle osalle vastaajista esimerkiksi matkustaminen laivalla ulkomaille on myös ”vesillä liikkumista”. Toisaalta kaikki eivät pidä satunnaisista soutuveneilyä lainkaan ”veneilynä” tai ”vesillä liikkumisena”.

Vastauksiin sisältyy tiettyä epäloogisuutta siinä mielessä, että osa sellaisista vastaajista, jotka ovat ensin vastanneet, että he eivät lainkaan veneile, on vastannut myös veneilyä koskeviin kysymyksiin.

Nämä tekijät yhdessä alhaisen vastausprosentin kanssa tarkoittavat sitä, että tuloksilla ei ole välttämättä tilastollista merkitsevyyttä. Tuloksia voi silti pitää suuntaantavina. Niiden merkitys on erityisesti peruskäsityksen muodostamisessa vesillä ja veden äärellä tapahtuvan liikkumisen turvallisuudesta sekä jatkotutkimustarpeitten määrittelyssä.

4 Nuorten toiminta ja asenteet veden äärellä

4.1 Nuoret veden äärellä ja vesillä

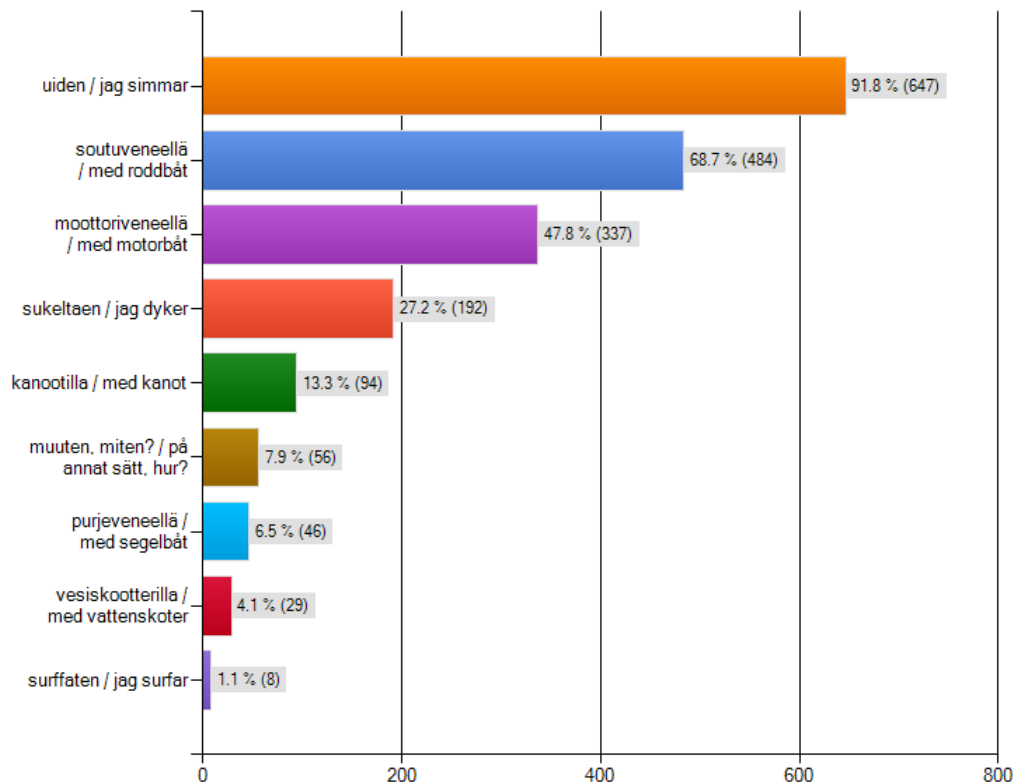
Kaikista kyselyyn vastanneista nuorista hiukan alle puolet eli 45 % (alle 18-vuotiaista 47 %) ilmoitti yleiseksi tavakseen kokoontua veden äärelle ystävien kanssa. Naisten ja miesten välillä ei ole tässä suhteessa eroa. Niistä nuorista, jotka eivät asu veden äärellä tai veneile, alle 30 % kokoontuu yleisesti rannalla.

Uiminen on yleisin tapa olla kontaktissa veteen. Kaikista vastaajista yli 90 % ilmoitti uivansa, naisista jopa 95 %. Soutuveneellä liikkuu hiukan alle 70 % vastaajista. Naisten ja miesten vastausten välillä ei ole suurta eroa. Niistä vastaajista, jotka olivat ilmoittaneet, etteivät veneile eivätkä asu veden äärellä, 43 % ilmoitti kuitenkin liikkuvansa satunnaisesti soutuveneellä.

Hieman alle puolet kaikista vastaajista kertoi liikkuvansa vesillä moottoriveneellä. Miehistä moottoriveneellä liikkuu 56 % ja naisista 43 %. Purjehtijoita oli kaikista vastaajista vain 6,5 %, miehiä hiukan enemmän kuin naisia.

Vähintään pari kertaa kuukaudessa moottori- tai purjeveneilyä harrastavia on runsas neljäsosa vastaajista. Miehistä näitä oli vastaajissa 30 % ja naisista 25 %. Kaikkein aktiivisimpia veneilijöitä, vähintään viikoittain veneileviä, oli miehissä selvästi enemmän (13 %) kuin naisissa (5 %).

Kaikista vastaajista 75 % liikkuu järvellä. Merellä liikkuu noin kolmannes ja joilla alle 20 % vastaajista.

Kuva 1. Vesillä liikkuminen (kaikki vastaajat).

Kolmasosa (N=242) vastaajista ilmoitti liikkuvansa vaihtelevasti erilaisilla veneillä. Lähes yhtä suuri osa (N=199) ilmoitti, ettei koskaan liiku moottori- tai purjeverneellä tai vesiskootterilla.

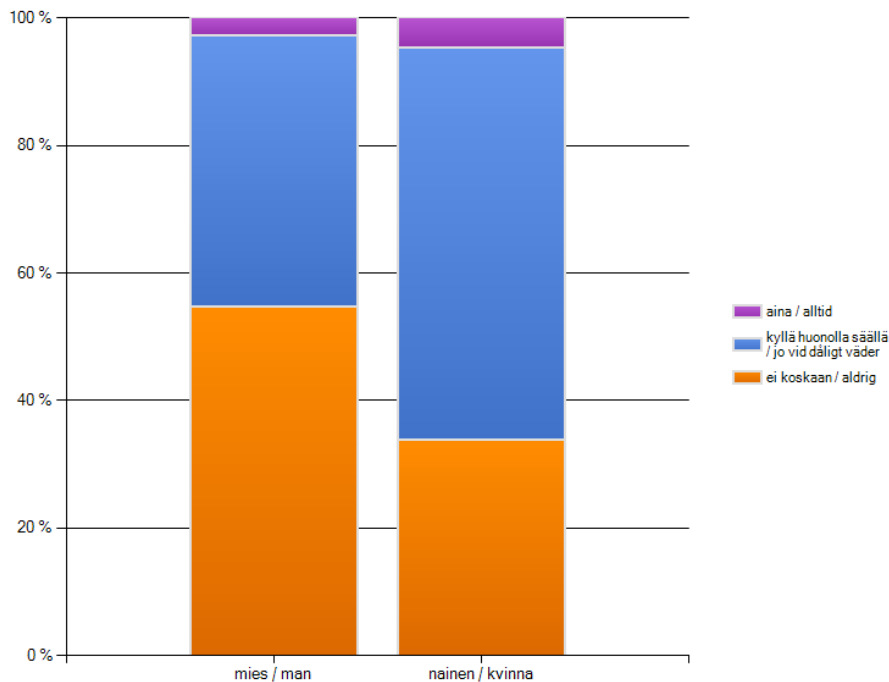
Moottori- ja purjeverneellä liikkuvat jakautuvat siten, että viikoittain veneilyä harrastavista suurempi osa liikkuu suuremmilla, rekisteröidyillä veneillä kuin vähemmän veneilyä harrastavat.

Vesillä liikutaan useimmiten kavereiden kanssa. Näin vastasi 70 % nuorista. Omien vanhempiensa kanssa ilmoitti liikkuvansa 50 %. Tyttö- tai poikaystävänsä kanssa ilmoitti liikkuvansa 22 %, yksin 17 % ja puolisonsa tai lasten kanssa yhteensä 13 %.

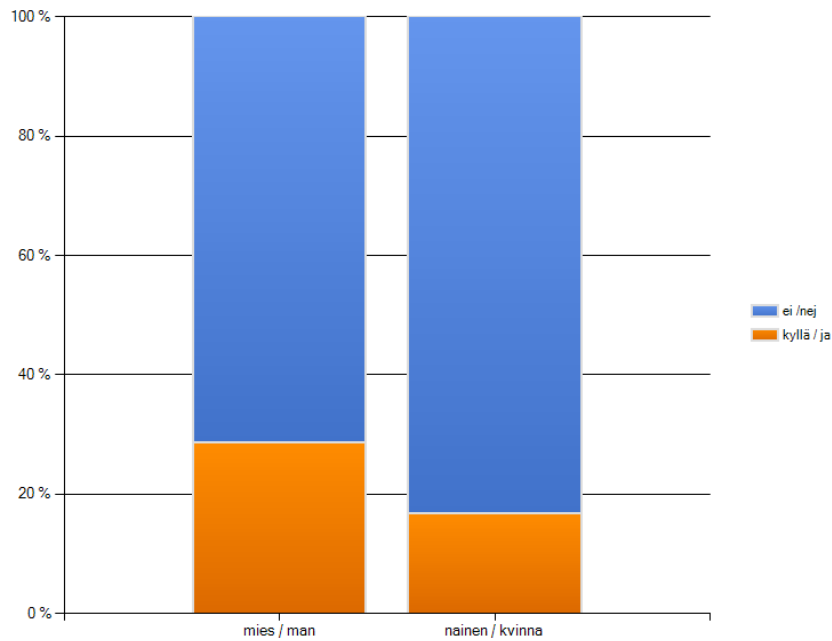
4.2 Nuorten asenteista ja käyttäytymisestä veden äärellä

Runsas puolet miehistä ja runsas kolmannes naisista oli sitä mieltä, että vesi ei ole koskaan pelottava elementti. Sitä vastoin huonolla säällä veden kokee pelottavaksi tai vaaralliseksi elementiksi miehistä noin 40 % ja naisista yli 60 % (kuva 2). Alle 5 % sekä miehistä että naisista kokee veden aina pelottavaksi tai vaaralliseksi. Alle 18-vuotiaiden (N=232) vastaukset eivät poikkea vanhemmista ikäluokista.

Naisista 17 % on joskus hypännyt tuntemattomaan veteen, miehistä naisiin verrattuna noin puolitoistakertainen osuus (29 %). Sekä miehistä että naisista noin 15 % on uinut tuntemattomassa paikassa pimeällä (kuva 3).

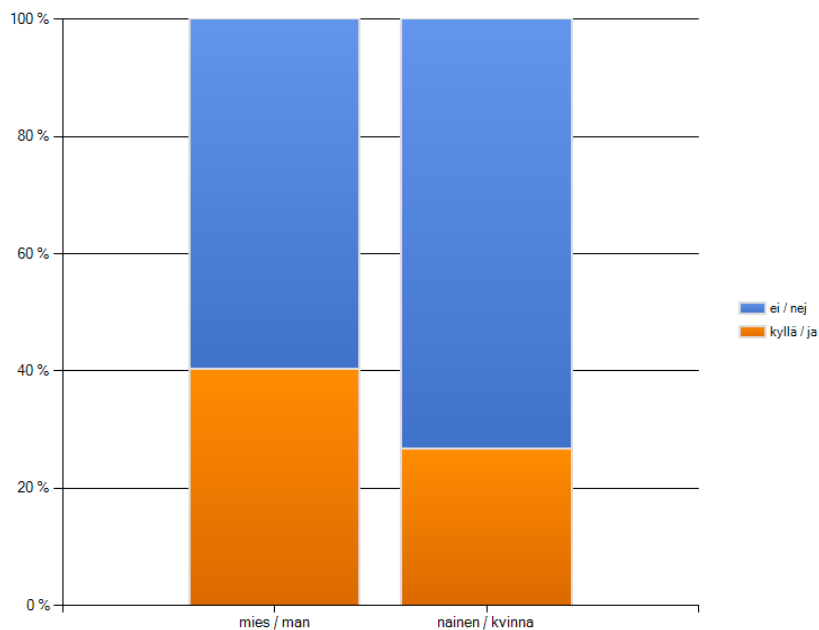

Kuva 2. Onko vesi sinusta pelottava tai vaarallinen elementti?

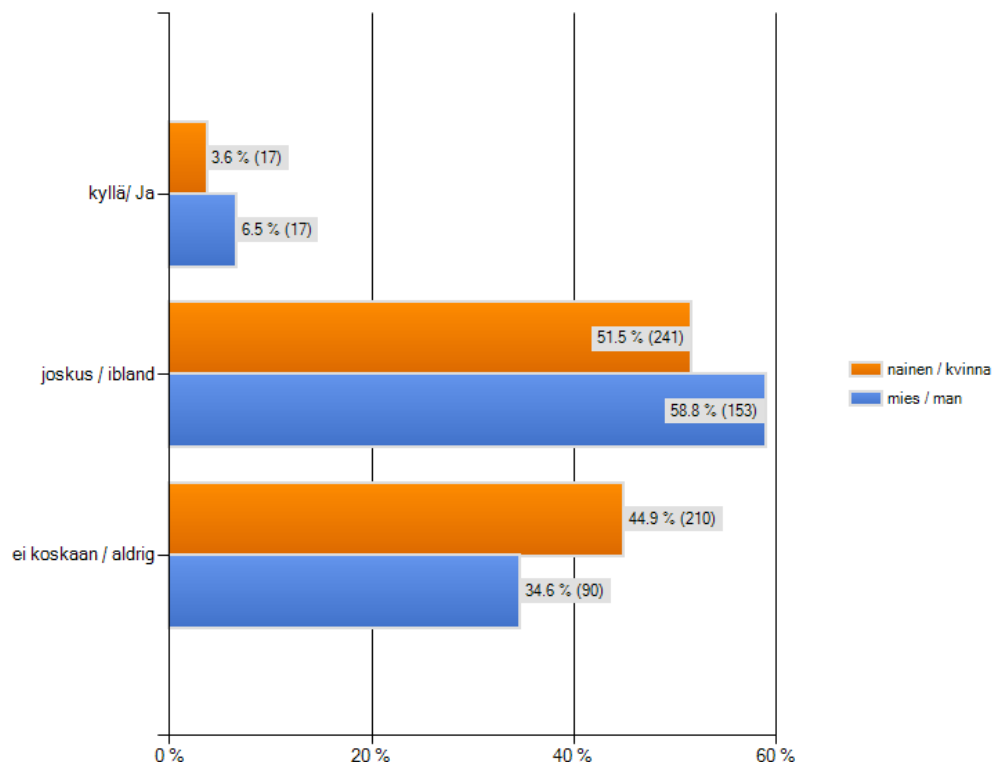
Kuva 3. Oletko hypännyt tuntemattomaan veteen?

Alkoholin vaikutuksen aikana uimaan lähteneitä naisia oli 27 %. Tässäkin vastaava osuus miehistä (40 %) on noin puolitoistakertainen naisiin verrattuna. Kaikista alle 18-vuotiaista ilmoitti uineensa alkoholin vaikutuksen alaisena 13 % (kuva 4).

Kuva 4. Oletko lähtenyt uimaan alkoholin vaikutuksen alaisena?

Alkoholin käyttö rannalla kokoontuessa kuuluu tapoihin vajaalla 60 %:lla vastaajista. Miehet ilmoittivat hiukan useammin käyttävänsä alkoholia vesillä kuin naiset (kuva 5). Alle 18-vuotiaista noin kolmannes ilmoitti käyttävänsä joskus alkoholia rannalla.

Kuva 5. Vastaajien alkoholin käyttö vesillä tai veden äärellä.

Nuoret suhtautuvat siis veteen kaksijakoisesti: karkeasti puolet ei pidä sitä koskaan pelottavana tai vaarallisena, toinen puoli pitää pelottavana tai vaarallisena vain huonolla kelillä. Pieni osa nuorista pitää vettä aina pelottavana tai vaarallisena.

Alkoholin käyttö liittyy ainakin joskus yleisesti – yli puolella nuorista – liikkumiseen vesillä tai veden äärellä. Kolmasosa nuorista on mennyt uimaan alkoholin vaikutuksen alaisena. Myös muunlainen riskikäyttäytyminen on melko yleistä: neljäsosa nuorista on hypännyt uimaan tuntemattomaan veteen.

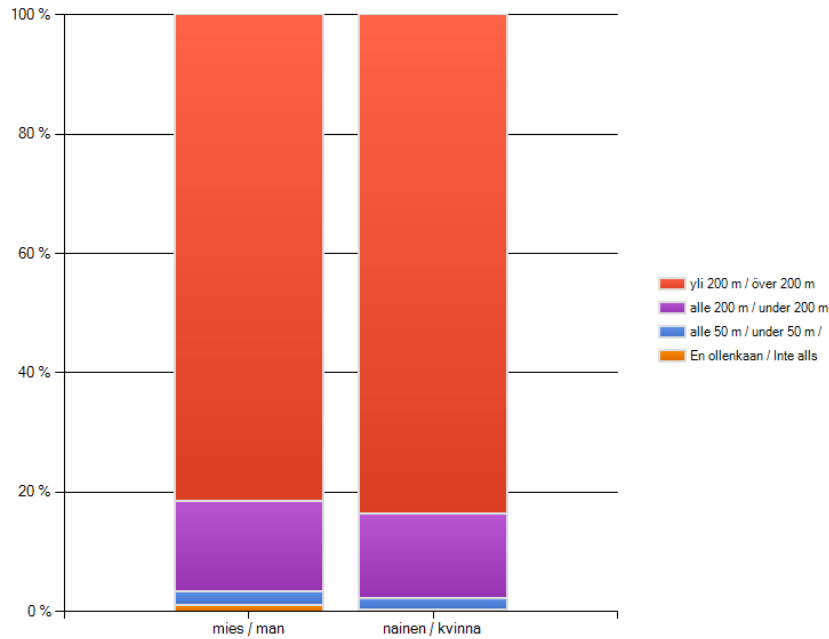
4.3 Uima- ja hengenpelastustaito

Kaikista vastaajista yli 80 % kertoi osaavansa uida yli 200 metriä. Täysin uimataidottomina itseään pitäviä oli vain muutamia. Miesten ja naisten uimataidossa ei ole eroa (kuva 6).

Miehistä suurempi osa (38 %) kuin naisista (31 %) ilmoitti olevansa hengenpelastustaitoinen. Toisaalta sekä miehistä että naisista noin 20 % ilmoitti, ettei ole hengenpelastustaitoinen. Alle 18-vuotiaista vain 12 % ilmoitti, ettei ole hengenpelastustaitoinen.

Miehistä 35 % ja naisista 24 % ilmoitti käyneensä hengenpelastuskurssin¹. Suurin osa vastaajista, miehistä 88 % ja naisista 95 % on käynyt EA1-kurssin.

¹ Vastausvaihtoehdot: EA1, pintapelastaja, uinninvalvoja, rantapelastaja tai muu kurssi

Kuva 6. Uimataito

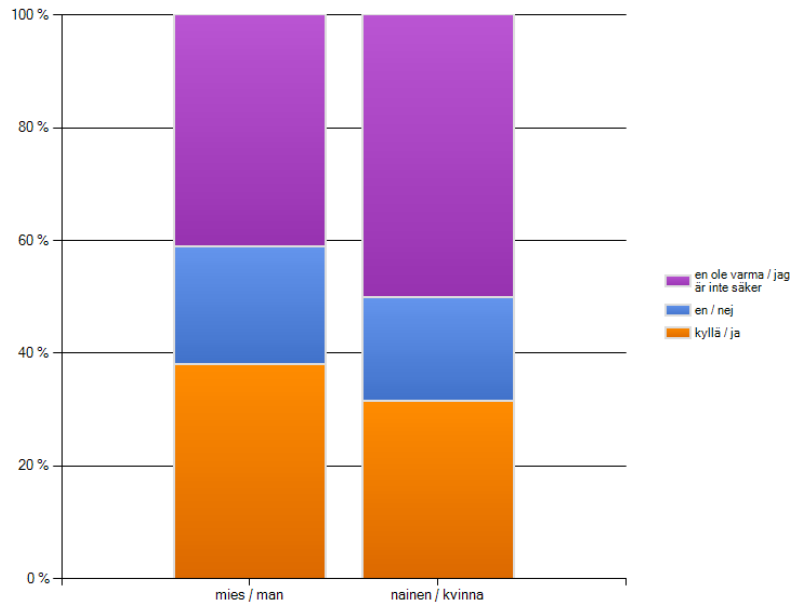
Sekä naisissa että miehissä oli erittäin paljon niitä, jotka vastasivat, etteivät ole varmoja hengenpelastustaidoistaan. Näin vastasi puolet naisista ja runsas 40 % miehistä (kuva 7). Lähes kaikki näin vastanneista ovat sellaisia, jotka eivät ole käyneet hengenpelastuskurssia. Voidaan olettaa, että ainakin osa näin vastanneista ei ole todellisuudessa hengenpelastustaitoista.

Hengenpelastuskurssin käyneet (N=203) poikkeavat monessa suhteessa muista nuorista (N=531):

- Suurempi osa liikkuu vesillä eri tavoin. He myös liikkuvat useammin vesillä veneellä.
- Suurempi osa liikkuu vesillä kavereiden kanssa tai yksin.
- Suurempi osa on uimataitoisia (yli 200 metriä uivien osuus 88 / 81 %).
- Suurempi osa pitää merimiestaitojaan riittävinä veneilyyn (61 / 53 %).
- Suurempi osa ilmoittaa osaavansa käyttää hätämerkinantovälineitä ja sammutinta (50 / 24 %).

Hengenpelastuskurssin käyneistä suurempi osa käyttää (harvoin/usein) alkoholia rannalla oleskellessaan (kurssin käyneistä 67 %, muista 56 %). Suurempi osa on myös hypännyt tuntemattomaan veteen (24 / 20 %), uinut pimeällä tuntemattomassa paikassa (18 / 12 %) tai uinut alkoholin vaikutuksen alaisena (40 / 28 %).

Hengenpelastuskurssin käyneistä pelastusliivejä ei käytä kaikissa olosuhteissa sen suurempi osuus kuin kurssin käymättömistäkään. Jotakuinkin samansuuruinen osuus on sitä mieltä, että vesi ei ole koskaan vaarallinen elementti (kurssin käyneet 43 %, muut 41 %).

Kuva 7. Oletko hengenpelastustaitoinen?

Veneilyä kaikkein aktiivisimmin, vähintään viikoittain moottori- tai purjeverneellä harrastavat (N=59) poikkeavat hengenpelastustaidoiltaan muista (N=650). Omaa hengenpelastustaitoaan pitää riittävänä turvalliseen veneilyyn 78 % veneilijöistä (60 % kaikista kyselyyn vastanneista nuorista). Suurempi osa pitää myös uimataitoaan riittävänä turvalliseen veneilyyn (97 % / 92 %).

Edellä luetellut tulokset kertovat siitä, että hengenpelastuskurssin käyneet liikkuvat enemmän vesillä kuin kurssin käymättömät. Aktiiviset veneilijät ovat myös käyneet muita useammin hengenpelastuskurssin, mutta heistäkin vain alle puolet. Hengenpelastuskurssin käyneet ja aktiiviset veneilijät ovat vain osittain sama ryhmä, mutta heidän käyttäytymisensä veden äärellä hyvin samansuuntaista.

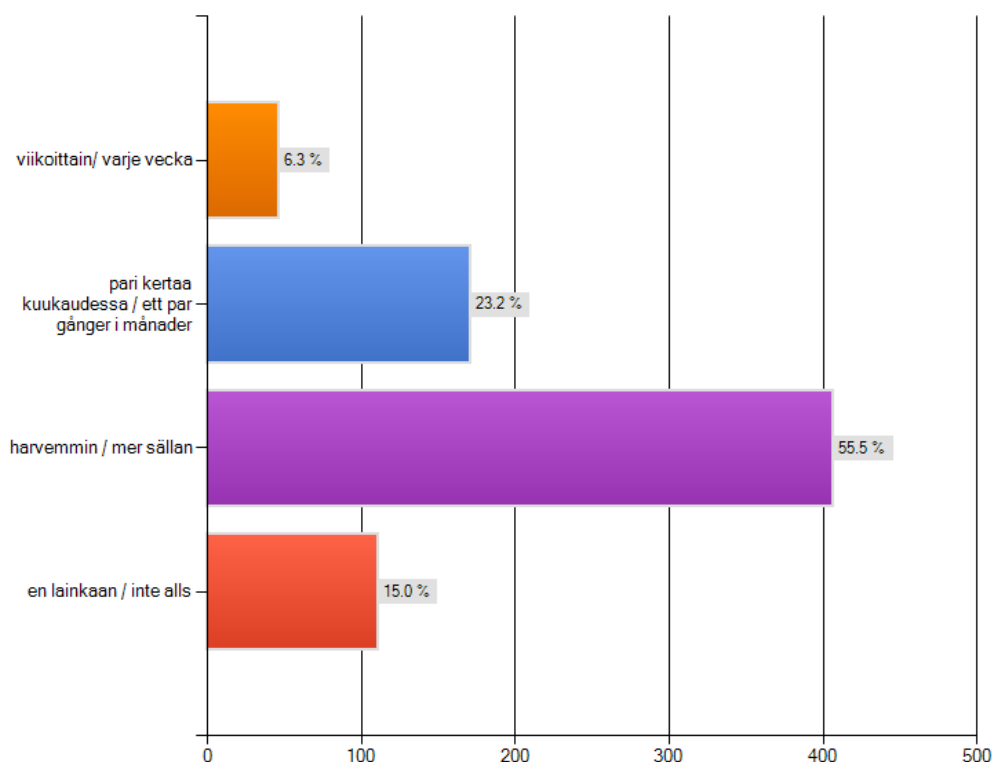
Tulokset osoittavat, että aktiivinen veneily tai hengenpelastuskurssin käyminen ei vähennä nuorten riskikäyttäytymistä vesillä.

On syytä kiinnittää huomiota, että vastaukset kysymykseen nuorten käsityksestä omasta hengenpelastustaidostaan ja kysymykseen hengenpelastustaidoista turvalliseen veneilyyn ovat hyvin erilaisia. Vain kolmasosa ilmoitti olevansa hengenpelastustaitoinen ja melkein puolet oli epävarmoja taidoistaan, mutta 60 % pitää hengenpelastustaitojaan riittävänä turvalliseen veneilyyn.

5 Nuorten veneily

5.1 Nuoret liikkuvat vaihtelevasti erilaisilla veneillä

Veneily on nuorten keskuudessa yleistä, mutta vähänkään säännöllisesti, vähintään pari kertaa kuukaudessa, sitä harrastaa 30 % nuorista. **Tämä luku käsittelee kaikkia nuoria, jotka ovat ilmoittaneet veneilevänsä.** Soutuveneily (yhdessä melonnan kanssa) on erittäin yleistä: vain 15 % veneilyä harrastavista ilmoitti, että he eivät liiku lainkaan veneilykauden aikana soutuveneellä tai kanootilla (kuva 8).

Kuva 8. Kuinka usein liikut soutuveneellä tai kanootilla veneilykauden aikana? (N=730)

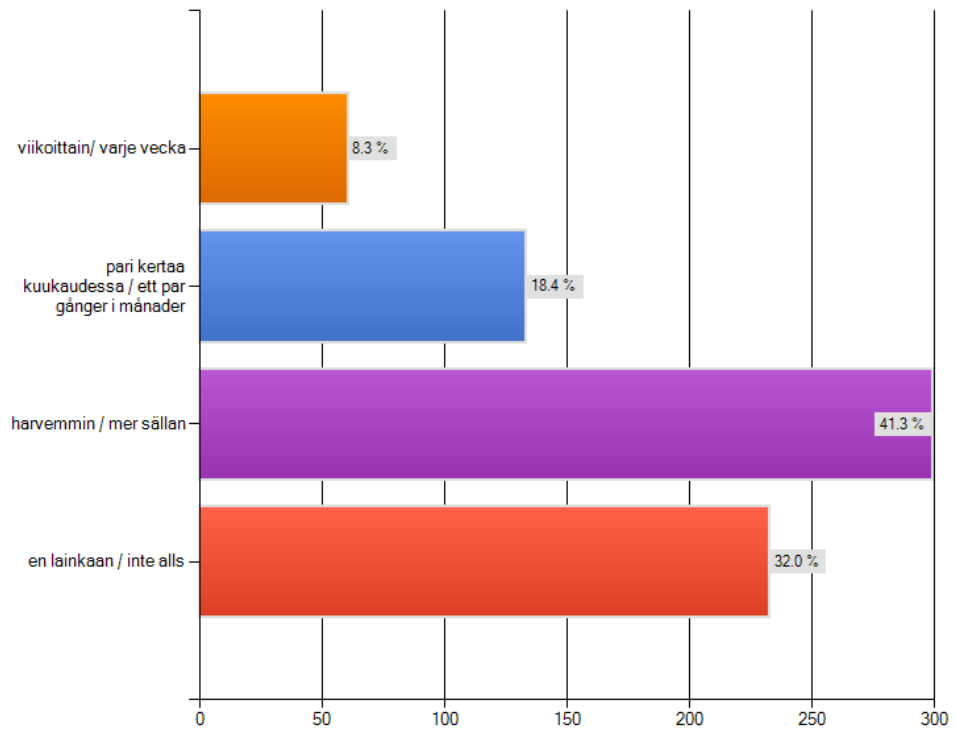
Kyselyyn vastanneissa oli lähes yhtä paljon vähintään pari kertaa kuukaudessa moottori- tai purjeveneellä liikkuvia kuin soutuveneellä tai kanootilla liikkujiakin. Sen sijaan niitä, jotka eivät liiku lainkaan moottori- tai purjeveneellä, oli kyselyssä kaksinkertainen osuus (30 / 15 %) verrattuna soutuveneellä tai kanootilla liikkujiin (kuva 9).

Nuorista noin kolmannes kertoi, ettei koskaan liiku vesillä veneellä tai vesiskootterilla.

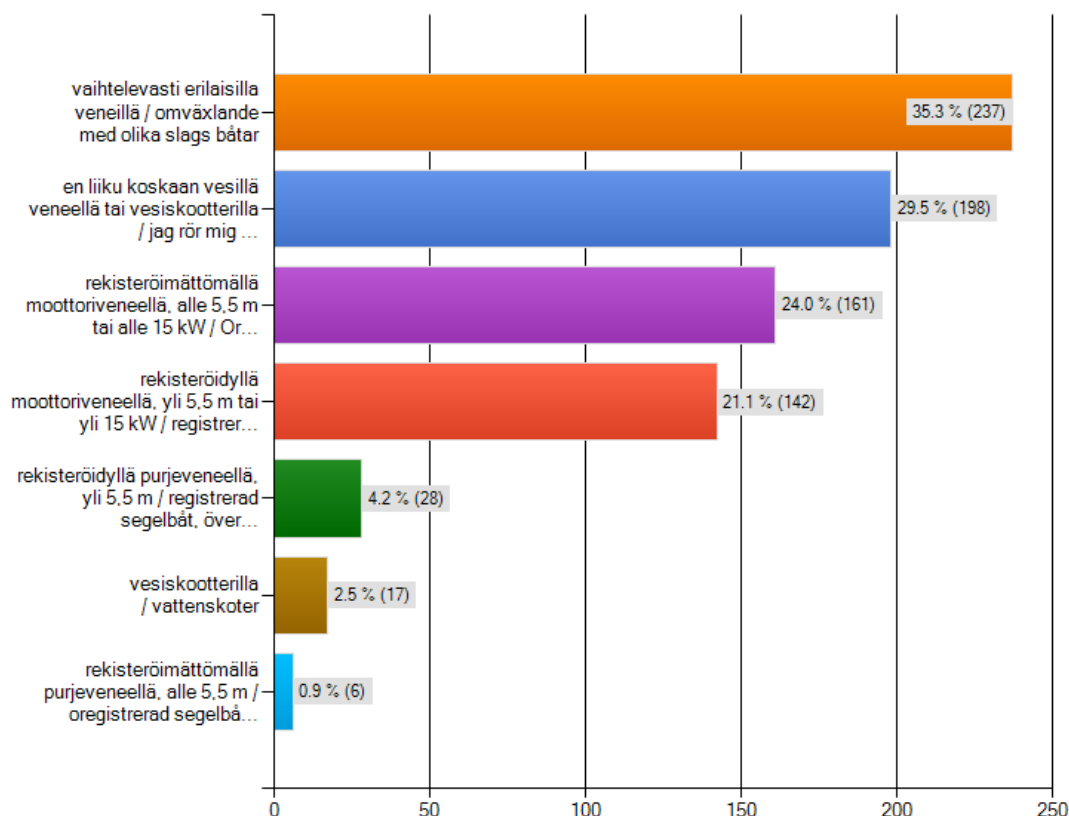
Nuoret liikkuvat vaihtelevasti erilaisilla veneillä. Rekisteröimättömällä moottoriveneellä liikkui neljännes vastaajista (alaikäisistä 15 %), rekisteröidyllä² noin viiden-

² Vene rekisteröidään, kun sen moottorin teho on vähintään 15 kilowattia (20,4 hv) tai pituus vähintään 5,5 metriä. Vene, jossa on pienempitehoinen moottori, voidaan myös rekisteröidä.

nes (alaikäisistä 24 %). Noin 5 % vastaajista ilmoitti purjehtivansa. Vesiskootteria ilmoitti käyttävänsä vain 2,5 % vastaajista (alaikäisistä 4 %) (kuva 10).

Kuva 9. Kuinka usein liikut vesillä moottori- tai purjeveneellä veneilykauden aikana?

Kuva 10. Minkälaisilla veneillä liikut vesillä?

5.2 Veneilevien miesten ja naisten eroja

Naiset ja miehet veneilevät soutuveneellä tai kanootilla jotakuinkin yhtä paljon veneilyn ajallisen tiheyden arvioituna (kuva 11). Pelkät veneilykerrat eivät välttämättä kerro naisten ja miesten veneilyn määrän eroista. Veneilyn ajallista kestoa tai veneretkien pituutta ei käsitelty tässä kyselyssä.

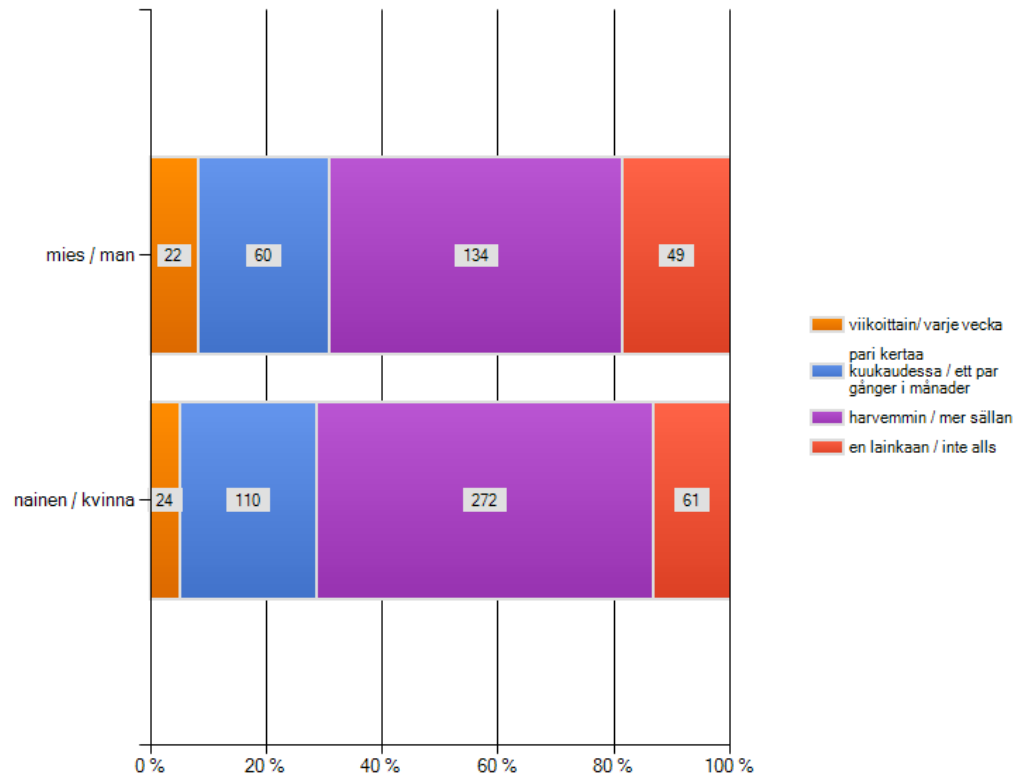
Soutuveneilystä ja melonnasta poiketen miesten ja naisten välinen ero on selvä moottori- ja purjeveneilyssä. Viikoittain moottori- tai purjeveneellä liikkuvia miehiä oli kyselyssä runsas 10 %, naisia noin 5 %. Naisissa on myös enemmän niitä, jotka eivät liiku lainkaan vesillä moottori- tai purjeveneellä (kuva 13).

Viikoittain moottori- tai purjeveneellä liikkuvia nuoria oli kaikista vastaajista alle kymmenesosa (N=60). Naisten ja miesten välillä on huomattava ero: naisista viikoittain veneilee 5 % ja miehistä 13 %. Vähintään pari kertaa kuukaudessa vastaajista veneilee hieman yli neljännes.

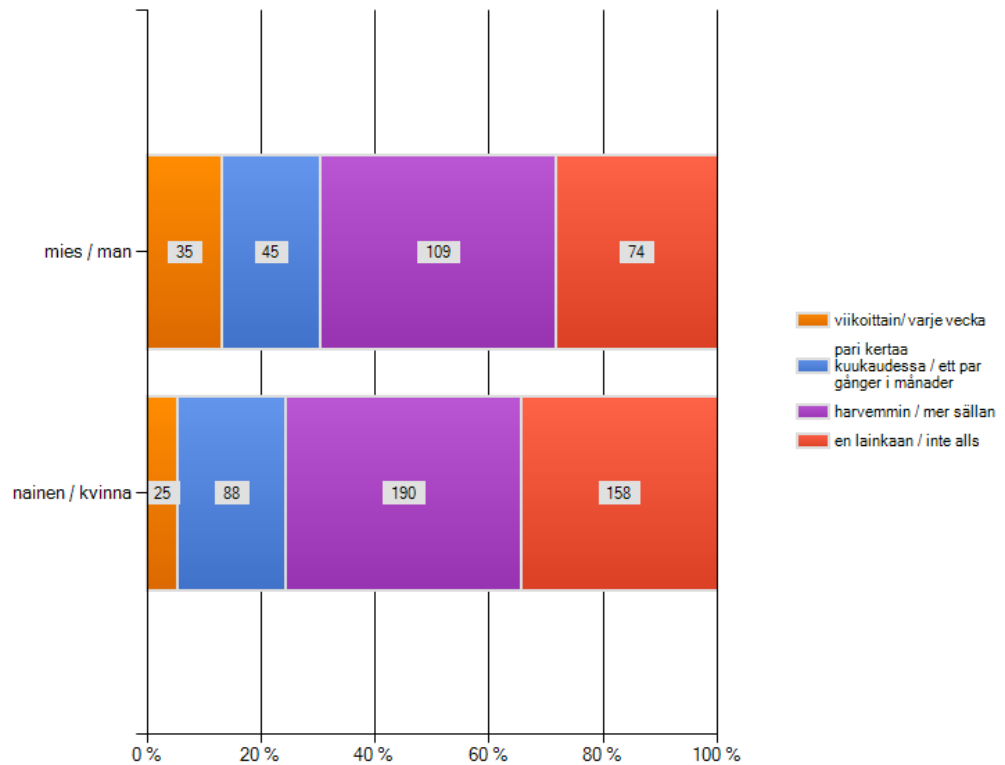
Viikoittain soutuveneellä tai kanootilla liikkuvien osuudet ovat jotakuinkin samansuuruiset kuin moottori- tai purjeveneillä liikkuvilla, ja muutenkin käyttötiheydet ovat samansuuntaisia toisaalta soutuveneellä tai kanootilla ja toisaalta moottori- tai purjeveneillä liikkuvilla.

Veneilyn tarkoitus on hyvin samantyyppistä riippumatta siitä, minkälaisella veneellä liikutaan. Yleisintä on ”muu vapaa-ajan vietto”, jota voinee luonnehtia myös hui-

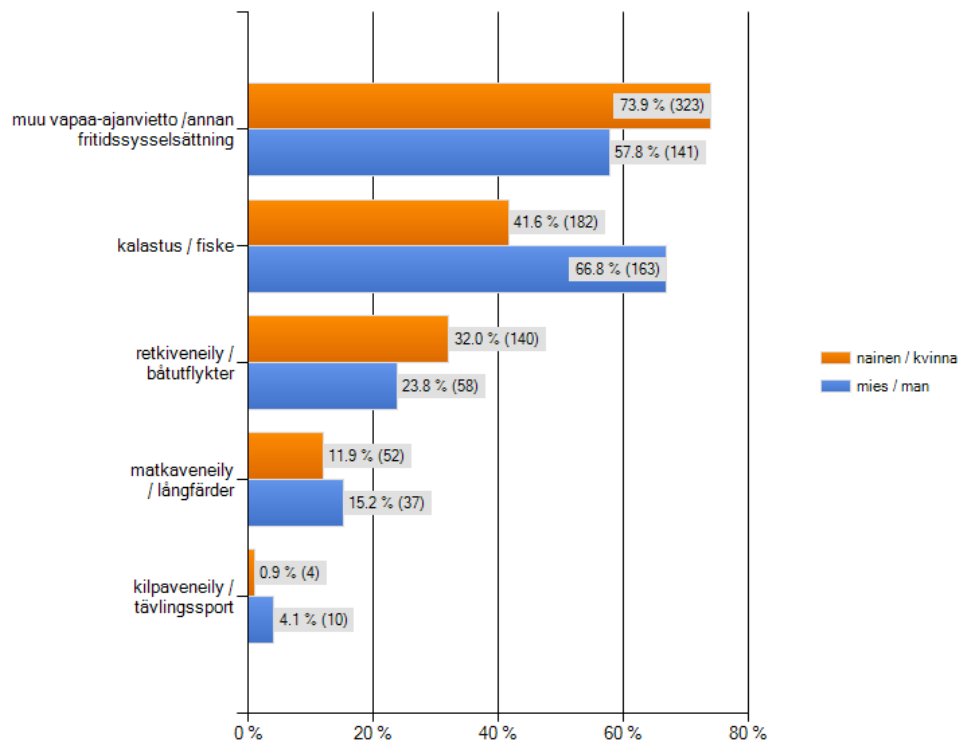
veneilyksi tai vesillä liikkumiseksi ja oleskeluksi. Kalastus on selvästi toiseksi yleisin vesillä liikkumisen tarkoitus ja retkiveneily kolmanneksi yleisin (kuvat 13 ja 14).

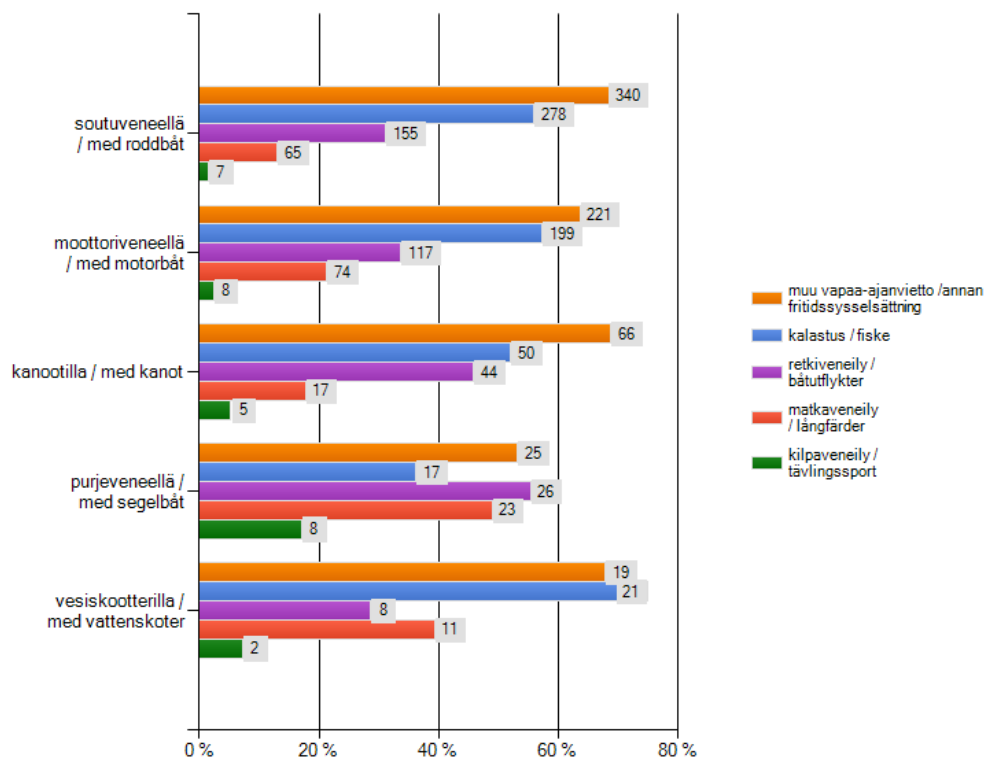
Kuva 11. Kuinka usein liikut soutuveneellä tai kanootilla veneilykauden aikana? Vastaukset sukupuolen mukaan. (N=732)

Kuva 12. Kuinka usein liikut vesillä moottori- tai purjeverneellä veneilykauden aikana? Vastaukset sukupuolen mukaan.

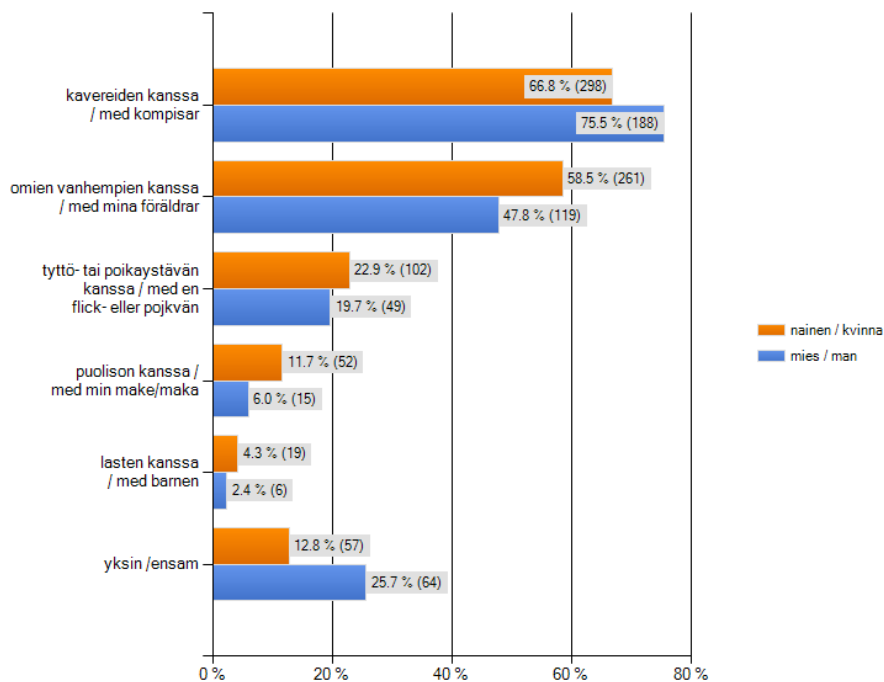
Kuva 13. Minkä tyyppistä veneilyä on?

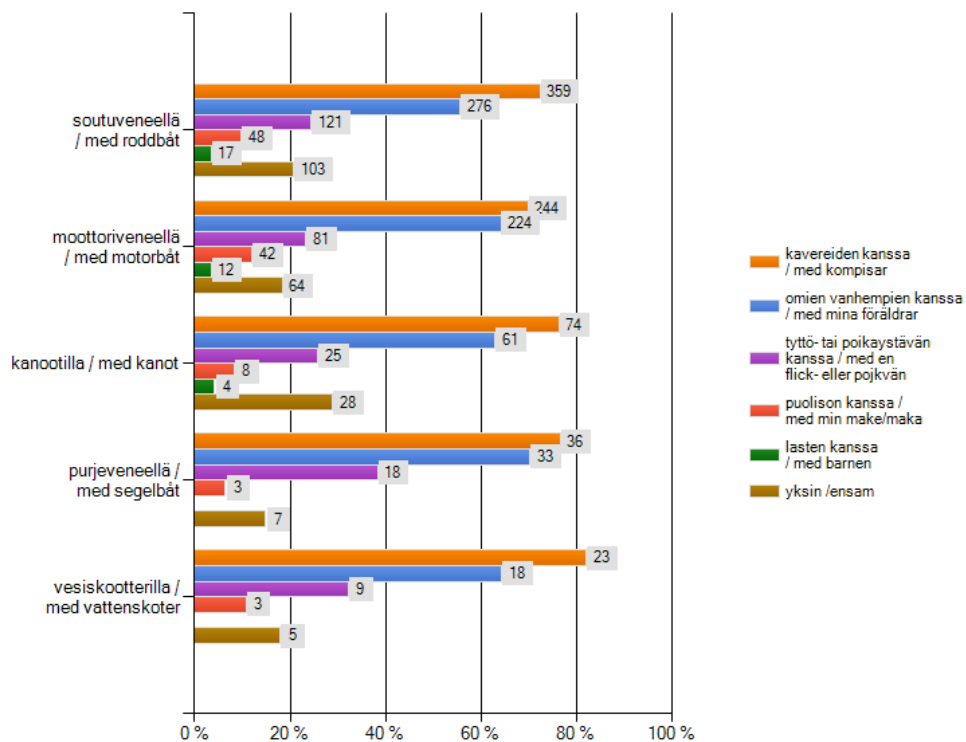
Kuva 14. Minkä tyyppistä veneilyä on? (Huom! Vastausten summa on yli 100 %; vastaajat liikkuvat vesillä useammassa tarkoituksessa.)

Viikoittain veneilevät harrastavat veneilyä monipuolisesti: noin puolet ilmoitti harrastavansa sekä kalastusta, retkiveneilyä, matkaveneilyä ja muuta vapaa-ajan viettoa. Heistä noin 90 % käytti moottoriveneitä ja 70 % soutuveneitä. Harvemmin veneilevillä veneilyn tarkoituksen liittyy useimmiten kalastukseen. Miehillä korostuu naisia useammin kalastus veneilyn tarkoituksena.

Suurin osa vastaajista (70 %) ilmoitti liikkuvansa useimmiten vesillä kavereidensa kanssa. Yli puolet vastaajista liikkui useimmiten vanhempiensa kanssa (alaikäisistä noin 70 %). Kaikista vastaajista yksin vesillä liikkui 17 % (alaikäisistä 15 %). Tässäkään veneen tyyppi ei vaikuta oleellisesti asiaan. Yksin (ainakin osassa veneilystä) vesillä liikkuvia on neljäsosa nuorista (kuvat 15 ja 16).

Kuva 15. Kenen kanssa liikut vesillä? (Vastaukset sukupuolen mukaan)

Kuva 16. Kenen kanssa tavallisesti liikut vesillä? (Huom! Vastausten summa on yli 100 %; vastaajat liikkuvat vesillä eri yhteyksissä eri seurassa.)

5.3 Turvallisuusasenteet veneilyssä – naisten ja miesten erot

Veneilyyn liittyvät miesten turvallisuusasenteet ovat kautta linjan huonompia kuin naisten.

Miehet ovat naisia useammin

- sekä kipparina että matkustajana veneessä, jossa ei ole pelastusliivejä kaikille,
- sekä kipparina että matkustajana alkoholin vaikutuksen alaisena,
- kipparina veneessä, jossa on ylikuormaa,
- uineet veneilyn yhteydessä alkoholin vaikutuksen alaisena.

Miehistä 17 % ja naisista 10 % ilmoitti olleensa kipparina veneessä, jossa ei ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille. Vastaavasti matkustajana sekä miehistä että naisista runsaat puolet ja ilmoitti olleensa veneessä, jossa ei ollut pelastusliivejä kaikille. Usein näin ilmoitti tapahtuneen miehistä 7 % ja naisista 5 %.

Miehistä 88 % ja naisista 98 % ilmoitti, että he eivät veneile koskaan kipparina alkoholin vaikutuksen alaisena. Vastaajia, jotka ilmoittivat veneilevänsä usein alkoholin vaikutuksen alaisena, oli vain muutamia. Sen sijaan matkustajina miehistä 40 % ja naisista lähes 30 % ilmoitti olleensa harvoin tai usein alkoholin vaikutuksen alaisena.

Miehistä 15 % ilmoitti uineensa alkoholin vaikutuksen alaisena veneilyn yhteydessä, naisista 7 %.

Miehistä 13 % ja naisista 5 % ilmoitti olleensa kipparina veneessä, jossa on ylikuormaa.

Ainoa kysymys, jossa miesten ja naisten välillä ei ole eroa, käsitteli veneilyä matkustajana tilanteessa, jossa veneessä on ylikuormaa. Sekä miehistä että naisista 30 % ilmoitti olleensa matkustajana veneessä, jossa on ylikuormaa.

6 Säännöllisesti veneilevät nuoret

6.1 Tarkastelutapa

Tässä luvussa tarkastellaan kaikkein aktiivisimpia veneilijöitä, jotka ilmoittivat veneilevänsä vähintään pari kertaa kuukaudessa (N=290). Tällä tavoin pyritään tuomaan esiin niitä eroja, joita aktiivisempien veneilijöiden asenteissa ja toiminnassa on verrattuna muihin, vähemmän tai ei lainkaan veneileviin nuoriin. Veneilijöitä ovat tässä yhteydessä kaikki kanootilla tai soutu-, moottori- tai purjevereneellä vesillä liikkujat.

Vähintään pari kertaa kuukaudessa veneileviä nuoria kutsutaan jatkossa tässä luvussa aktiiviveneilijöiksi.

Luvuissa 6.2 – 6.5 käsitellään pelkästään aktiiviveneilijöitä verraten heitä joko kaikkiin nuoriin tai veneilyyn liittyvien kysymysten osalta veneileviin nuoriin. Nuorten osaamista ja toimintaa kokonaisuutena on käsitelty edellä luvuissa 4-5.

Luvuissa 6.9 – 6.12 esitetään yhteenveto naisten ja miesten eroista, alkoholin käytöstä ja sen heijastumista moottori- ja purjevereneilyssä sekä aktiiviveneilijöistä verrattuna kaikkiin nuoriin.

6.2 Oleskelu rannalla ja liikkuminen vesillä

Aktiivisten veneilijöiden suhtautuminen veteen ei poikkea oleellisesti muista nuorisista. Jotakuinkin yhtä suuri osuus aktiivisista veneilijöistä kuin kaikista nuorista (43 / 41 %) ei pidä vettä koskaan pelottavana tai vaarallisena elementtinä.

Hieman suurempi osuus aktiiviveneilijöistä on hypännyt tuntemattomaan veteen kuin kaikista nuorista (25 / 21 %).

Hieman suurempi osuus aktiiviveneilijöistä on lähtenyt uimaan pimeällä tuntemattomassa paikassa kuin kaikista nuorista (18 / 14 %).

Hieman suurempi osuus aktiiviveneilijöistä on lähtenyt uimaan pimeällä tuntemattomassa paikassa kuin kaikista nuorista (35 / 32 %).

6.3 Uima- ja hengenpelastustaito

Aktiivisten veneilijöiden uimataito on kokonaisuutena hieman parempi kuin kaikilla nuorilla. Aktiivisista veneilijöistä 88 % ilmoitti osaavansa uida yli 200 metriä, kaikista nuorista 83 %.

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista nuorista pitää itseään hengenpelastustaitoisena (42 / 34 %), mutta aktiiviveneilijöissäkin on huomattava osa, 43 %, niitä, jotka eivät ole varmoja hengenpelastustaidoistaan.

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista nuorista on käynyt hengenpelastuskurssin (34 / 28 %). Veneilijöistäkin kuten kaikista nuorista noin 90 % on käynyt EA1-kurssin.

6.4 Veneilyn luonne

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä liikkuu rekisteröimättömällä (34 / 24 %) tai rekisteröidyllä moottoriveneellä (37 / 21 %),

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä liikkuu merellä (35 / 25 %).

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä ilmoittaa veneilyn tarkoitukseksi kalastuksen (60 / 50 %), retkiveneilyn (35 / 29 %) tai matkaveneilyn (23 / 13 %).

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä veneilee vanhempiensa kanssa (60 / 55 %) tai yksin (23 / 17 %).

6.5 Turvallisuuteen liittyvä osaaminen

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä pitää merimiestaitojaan riittävinä turvalliseen veneilyyn (70 / 55 %).

Aktiiviveneilijöistä suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä pitää hengenpelastustaitojaan riittävänä turvalliseen veneilyyn (69 / 60 %).

Aktiiviveneilijöistä hieman suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä pitää uimataitoaan riittävänä turvalliseen veneilyyn (96 / 92 %).

Aktiiviveneilijöistä selvästi suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä osaa lukea merikarttaa (44 / 25 %).

Valtaosa aktiiviveneilijöistä kuten muistakaan veneilijöistä ei ole käynyt mitään laivurikurssia (92 / 97 %).

6.6 Turvavarusteiden käyttö

Naiset käyttävät miehiä useammin pelastusliiviä. Ero syntyy lähinnä siitä, että naiset käyttävät miehiä useammin pelastusliiviä myös hyvällä kelillä ja järvellä liikuttaessa. Miehistä 8 % ja naisista 7 % ilmoitti, että he eivät käytä koskaan pelastusliiviä.

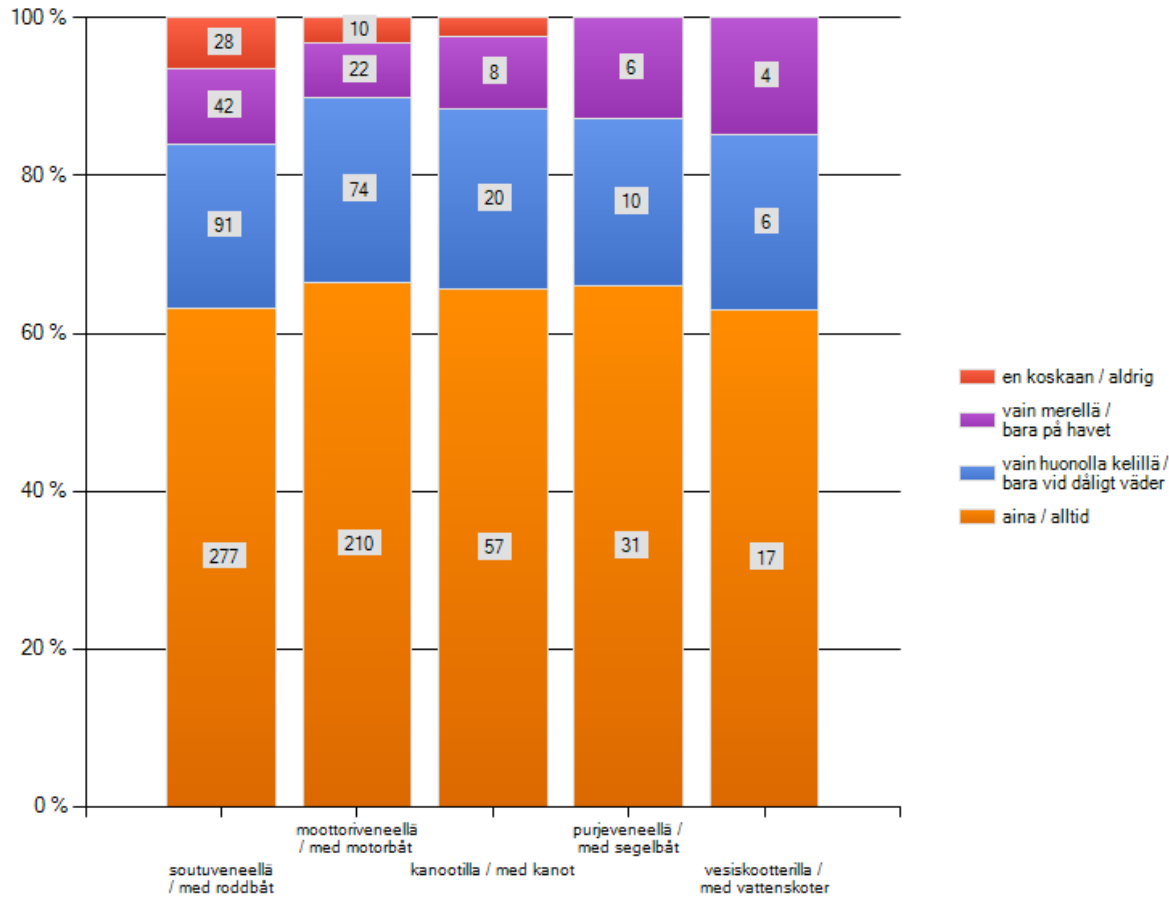
Miehistä runsas puolet (56 %) ja naisista runsas kaksi kolmasosaa (71 %) ilmoitti käyttävänsä aina vesillä liikkeessaan pelastusliiviä. Vain huonolla kelillä miehistä pelastusliiviä käyttää 23 % ja naisista 15 %. Vain merellä pelastusliiviä käyttää miehistä 13 % ja naisista 7 %.

Sekä miehistä että naisista runsaat 90 % ilmoitti käyttävänsä oikean kokoisia pelastusliivejä.

Miehet käyttävät naisia useammin muita kuin perinteisiä pelastusliivejä. Miehistä 40 % ja naisista 27 % ilmoitti käyttävänsä kelluntaliivejä. Ns. paukkuliivejä käyttää miehistä 13 % ja naisista 7 %. On huomattava, että osa vastaajista käyttää eri tilanteissa erilaisia pelastusliivejä. Myös perinteisiä pelastusliivejä ilmoitti käyttävänsä miehistä kaksi kolmasosaa ja naisista lähes neljä viidesosaa.

Vajaa kaksi kolmasosaa veneilijöistä ilmoitti käyttävänsä aina vesillä liikkeessaan pelastusliiviä. Erot eri venetyyppien välillä ovat pieniä. Soutuveneilijöissä on kui-

tenkin vajaa 10 % niitä, jotka eivät käytä koskaan pelastusliiviä. Myös moottori-veneilijöissä ja melojissa on muutamia näin vastanneita (kuva 17).

Kuva 17. Käytäkö vesillä liikkeessasi pelastusliiviä?

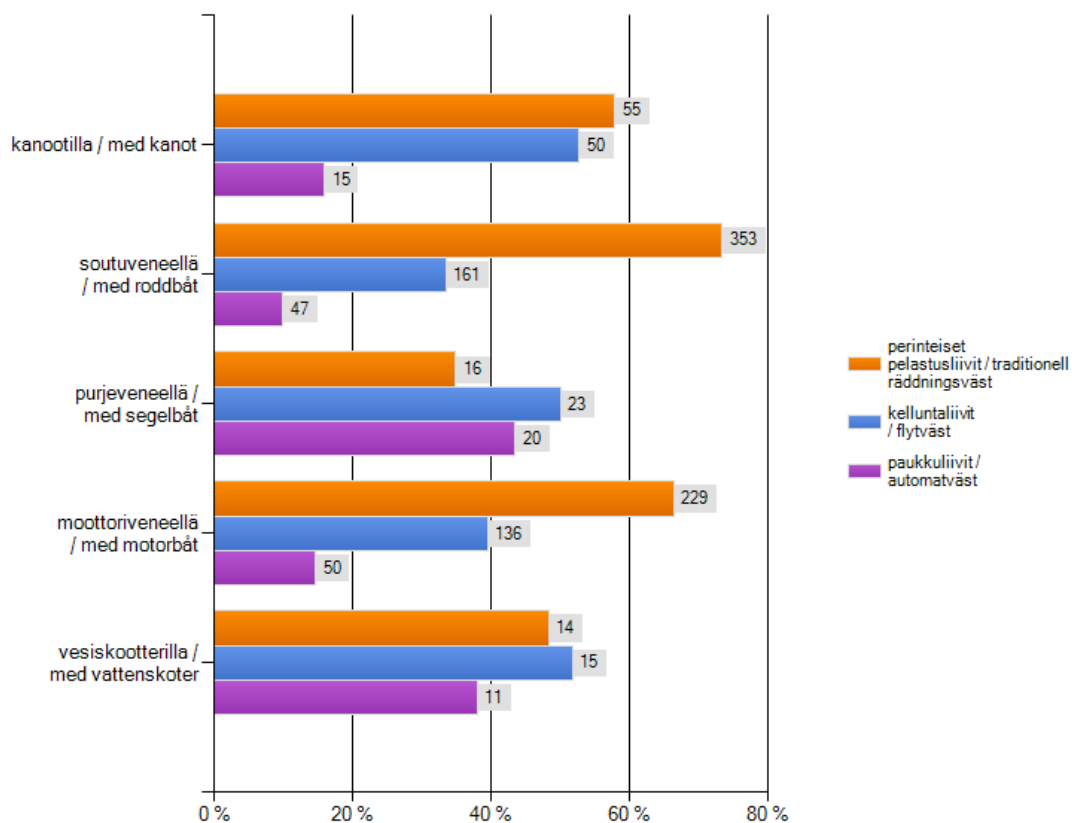
Aktiiviveneilijät eivät käytä pelastusliivejä sen useammin kuin muutkaan veneilijät.

Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat käyttävänsä oikean kokoisia pelastusliivejä. Perinteiset pelastusliivit ovat edelleen kokonaisuutena suosituin pelastusliivityyppi. Purjeventeilijät ja vesiskootterilla liikkujat ilmoittivat käyttävänsä eniten kelluntaliivejä. Myös paukkuliivit ovat näillä suosittuja (kuva 18).

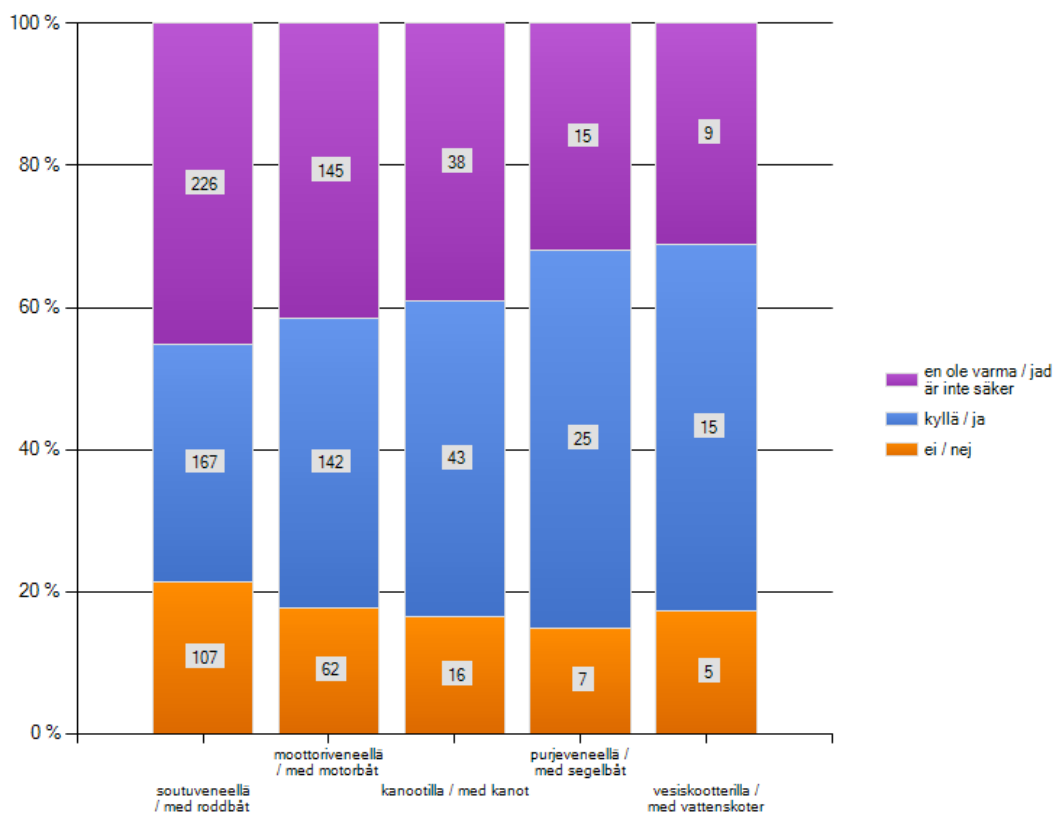
Noin viidesosa veneilijöistä ilmoitti, etteivät he osaa käyttää hätämerkinantovälineitä ja sammutinta. Lisäksi runsas kolmasosa ei ollut varma taidoistaan. Aktiivisista veneilijöistä selvästi suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä (43 / 31 %) ilmoitti osavansa käyttää hätämerkinantovälineitä ja sammutinta (kuva 19).

Vajaa kuudesosa kaikista veneilijöistä ja hieman suurempi osa aktiivisista veneilijöistä (19 %) ilmoitti olleensa ainakin joskus kipparina veneessä, jossa ei pelastusliivejä kaikille.

Yli puolet vastaajista ilmoitti olleensa matkustajana veneessä, jossa ei ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille, tässäkin aktiiviveneilijöistä hieman suurempi osa..

Kuva 18. Minkälaisia pelastusliivejä käytät?

Kuva 19. Osaatko käyttää hätämerkinantovälineitä ja sammutinta?

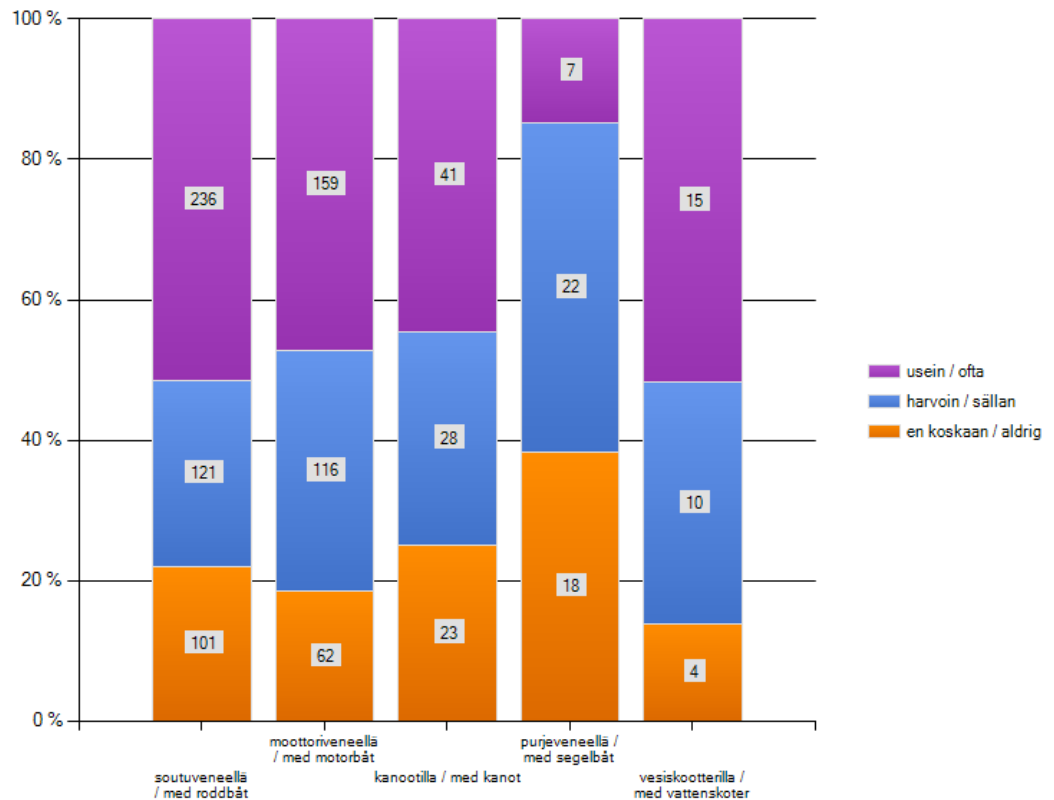
6.7 Turvallisuusasenteet veneilyssä

Ilman merikarttaa tai navigaattoria ilmoitti lähteneensä vesille miehistä 41 % ja naisista 48 %. Osa vastanneista liikkuu vain soutuveneellä, jolloin veneily tapahtuu todennäköisesti usein tutuilla lähivesillä.

Aktiiviveneilijöistä hieman suurempi osa kuin kaikista veneilijöistä (49 / 45 %) on lähtenyt usein vesille ilman merikarttaa tai navigaattoria. Tähänkin saattaa olla syynä liikkuminen tutuilla lähivesillä.

Navigaattorin käyttö on yleisempää kuin merikartan käyttö: merikarttaa tai navigaattoria käyttävistä miehistä 59 % ja naisista 54 % ilmoitti käyttävänsä pääasiassa navigaattoria.

Purjeveneilijöitä lukuun ottamatta lähes puolet veneilijöistä on lähtenyt vesille ainakin joskus ilman merikarttaa tai navigaattoria (kuva 20). Niitä, joilla on aina jompikumpi mukana, oli noin viidennes vastaajista. Tässä kyselyssä ei selvitetty, kuinka usein nuoret liikkuvat tuntemattomilla vesillä.

Kuva 20. Oletko lähtenyt vesille ilman merikarttaa tai navigaattoria?

Purjeveneilijöistä käyttää navigoinnissa pääasiassa merikarttaa 72 %, muista 46–56 % (vaihtoehtona navigaattori).

Noin 6 % ilmoitti veneilleensä kipparin alkoholin vaikutuksen alaisena (kuva 37). Yleisintä tämä oli moottoriveneilijöiden keskuudessa. Matkustajana alkoholin vaikutuksen alaisena on veneillyt kolmasosa nuorista. Tässäkin alkoholin käyttö on yleisintä moottoriveneilyssä.

Joka kymmenes aktiiviveneilijöistä ilmoitti veneilleensä kipparina alkoholin vaikutuksen alaisena. Matkustajana alkoholin vaikutuksen alaisena ilmoitti veneilleensä yli 40 %.

Ylikuorman suhteen tilanne on vastaava kuin alkoholin käytössä. Kipparina on ollut 8 % kaikista veneilijöistä ja matkustajana 30 %. Aktiiviveneilijöistä kipparina on ollut 13 % ja matkustajana melkein puolet.

Kymmenesosa kaikista veneilijöistä ilmoitti uineensa alkoholin vaikutuksen alaisena. Aktiiviveneilijöistä näin vastasi 13 %.

Veneilyä kaikkein aktiivisimmin, vähintään viikoittain moottori- tai purjeveneellä harrastavat (N=60) poikkeavat muista veneilevistä nuorista (N=529):

- Suurempi osa ei pidä vettä koskaan pelottavana tai vaarallisena elementtinä (veneilijät 57 %, kaikki 41 %).
- Aktiiviset veneilijät liikkuvat muita useammin yksin vesillä (32 % / 17 %)
- Suurempi osa pitää itseään hengenpelastustaitoisena (53 % / 34 %)
- Suurempi osa on hypännyt tuntemattomaan veteen (30 / 21 %), uinut pimeällä tuntemattomassa paikassa (22 / 14 %) tai uinut alkoholin vaikutuksen alaisena (45 / 32 %).
- Vain hieman suurempi osa käyttää aina vesillä liikkueensa pelastusliiviä (68 % / 65 %)

Viikoittain veneilyä harrastavien vastaajien pienestä lukumäärästä johtuen näihin tuloksiin on suhtauduttava varovaisesti.

6.8 Onnettomuudet ja vaaratilanteet

Kaikista vastaajista ilmoitti joutuneensa onnettomuuteen uidessaan tai rannalla liikkueensa miehistä 7 % ja naisista 4 %.

Veneilyonnettomuuteen moottori-, purje- tai soutuveneellä tai vesiskootterilla ilmoitti joutuneensa 7 % miehistä ja 2 % naisista.

Läheltä piti tilanteeseen ilmoitti joutuneensa 11 % miehistä ja 6 % naisista. Veneityypeittäin erot ovat huomattavia: purjeveneilijöistä näin vastasi 36 %, kun taas muilla vesikulkuneuvoilla osuus oli 8-12 %.

Purjeveneellä onnettomuuteen on joutunut 15 % ja vesiskootterilla 17 % veneilijöistä. Soutu- tai moottoriveneellä tai kanootilla onnettomuuteen on joutunut vajaa 5 % veneilijöistä.

Veneilijöistä viitisen prosenttia ilmoitti joutuneensa onnettomuuteen uidessaan tai rannalla liikkueensa.

6.9 Veneilyn turvallisuuteen liittyvä osaaminen – naisten ja miesten erot

Miehistä kolmasosa ja naisista runsas puolet vastasi, että he eivät pidä merimiestaitojaan riittävinä veneilyyn. (Huom! Kysymykseen ovat vastanneet kaikki, siis myös ne, jotka eivät harrasta veneilyä.)

Merikarttaa ilmoitti osaavansa lukea miehistä hieman alle 40 % ja naisista alle 20 %.

Jonkin laivurikurssin on vastanneista miehistä käynyt noin 5 % ja naisista 2 %.

Hengenpelastustaitoaan pitää riittävänä turvallisen veneilyn kannalta kaksi kolmasosaa miehistä ja runsas puolet (56 %) naisista. Uimataitoaan pitää riittävänä runsaat 90 % sekä miehistä että naisista.

Hätämerkinantolaitteita ja sammutinta ilmoitti osaavansa käyttää lähes 60 % miehistä ja 15 % naisista. Miehistä 30 % ja naisista yli puolet (54 %) eivät ole varmoja, osaavatko he käyttävät niitä. Miehistä 10 % ja naisista 30 % eivät osaa (oman käsityksensä mukaan varmuudella) käyttää hätämerkinantolaitteita ja sammutinta.

6.10 Alkoholi nuorten moottori- ja purjeveneilyssä

Moottori- tai purjeveneilyä ilmoitti harrastavansa 297 nuorta (miehiä 133, naisia 164). Seuraavassa tarkastellaan heidän alkoholin käyttöönsä sekä asenteitaan ja toimintaansa veneilyn yhteydessä.

Alkoholin käytöllä veneilyn yhteydessä ja erilaisella riskikäyttäytymisellä on selkeä yhteys: alkoholia veneillessä (harvoin tai usein) käyttävistä nuorista verrattuna niihin, jotka eivät koskaan käytä alkoholia veneillessä

- suurempi osa ilmoittaa hypänneensä tuntemattomaan veteen (45/21 %),
- suurempi osa ilmoittaa uineensa pimeällä tuntemattomassa paikassa (36/15 %),
- suurempi osa ilmoittaa uineensa alkoholin vaikutuksen alaisena (79/33 %),
- suurempi osa ollut kipparina veneessä, jossa ei ole ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille (52/17 %),
- suurempi osa ollut vesillä ilman merikarttaa tai navigaattoria (88/78 %),
- suurempi osa on ollut matkustajana veneessä alkoholin vaikutuksen alaisena (97/40 %),
- suurempi osa on uinut alkoholin vaikutuksen alaisena veneilyn yhteydessä (45/11 %),
- suurempi osa on ollut kipparina veneessä, jossa on ylikuormaa (33/9 %),
- suurempi osa on ollut onnettomuudessa moottori-, purje- tai soutuveneellä tai vesiskootterilla (24/4 %),
- suurempi osa on ollut läheltä piti tilanteessa moottori-, purje- tai soutuveneellä tai vesiskootterilla (36/10 %),
- pienempi osa ilmoittaa käyttävänsä aina pelastusliivejä (21/62 %).

Alkoholia veneillessä käyttävät pitävät omia taitojaan parempina kuin ne, jotka eivät käytä alkoholia veneillessään:

- Hengenpelastustaitoisina itseään pitävien osuus on suurempi (48/37 %); taidostaan epävarmoja on vähemmän (30/46 %).
- Hengenpelastustaitojaan riittävinä pitävien osuus on suurempi (82/65 %).
- Merimiestaitojaan riittävinä pitävien osuus on suurempi (85/66 %).

Näitä tietoja on mahdollista tulkita kahdella eri tavalla. Toisen tulkinnan mukaan alkoholin käytöstä seuraa riskikäyttäytymistä, toisen tulkinnan mukaan taas ne, joilla on taipumus riskikäyttäytymiseen, käyttävät myös veneillessä alkoholia. Tämä tutkimus ei anna vastauksia siihen, kummasta on kysymys – vai molemmista.

On myös mahdollista, että kyse on alkoholin kiinteästä yhteydestä veneilykulttuuriin, toisin sanoen siitä, että veneilyn yhteydessä käytetään usein alkoholia. On mahdollista, että kokeneemmat veneilijät kuuluvat ryhmään, joka käyttää alkoholia veneillessään ainakin jossain määrin. Tätä oletusta tukevat seuraavat havainnot:

Alkoholia käyttävistä (harvoin/usein)

- suurempi osa on käynyt hengenpelastuskurssin (55/32 %),
- suurempi osa osaa lukea merikarttaa (67/37 %),
- suurempi osa osaa (tai uskoo osaavansa) käyttää hätämerkinantovälineitä ja sammutinta (67/39 %).

On huomattava, nuorilta kysyttiin, kuinka usein (ei koskaan/harvoin/usein) he käyttävät alkoholia veneilleessään. Kysely ei siis tuota tietoa siitä, kuinka paljon tai kuinka säännöllisesti alkoholia on nautittu veneilyn yhteydessä.

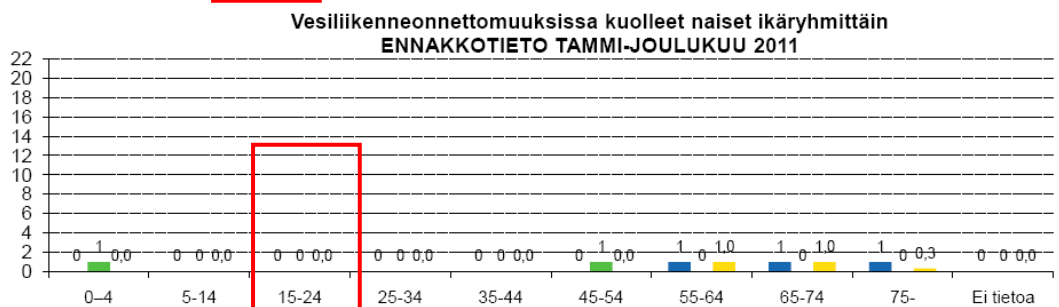
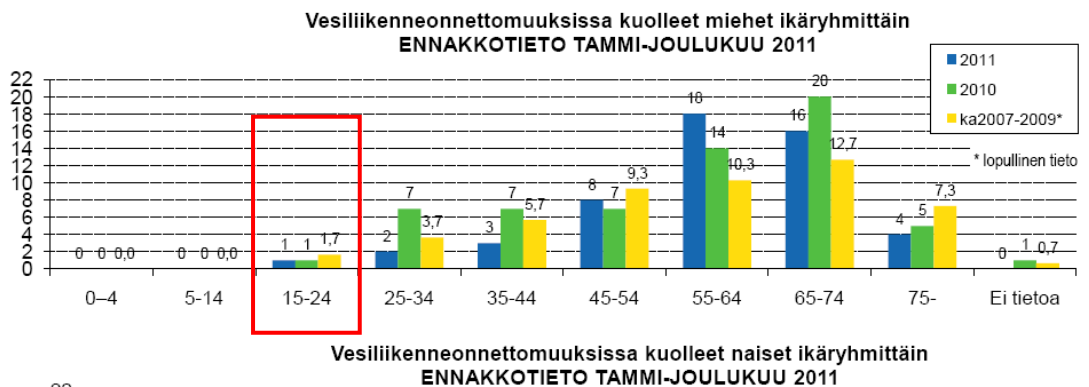
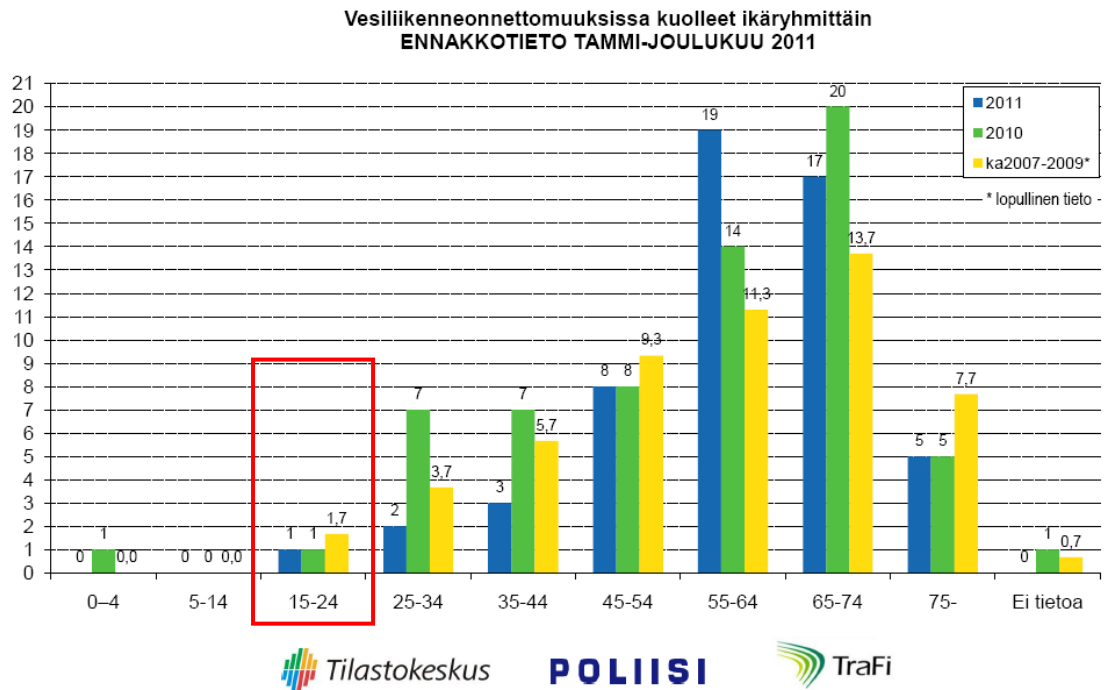
6.11 Aktiiviveneilijät

Vähintään kaksi kertaa kuussa veneilevät nuoret ovat veneilyyn liittyviltä taidoiltaan muita nuoria parempia. Tämä ei kuitenkaan heijastu turvallisempaan käyttäytymiseen heidän toimintaansa. Erilainen riskikäyttäytyminen on eräissä tapauksissa hieman yleisempää kuin muilla nuorilla tai enintään samaa tasoa. Kyse saattaa olla yleisistä veneilykulttuuriin liittyvistä piirteistä (vrt. luku 6.11).

7 Vesillä ja veneilyssä tapahtuneet onnettomuudet

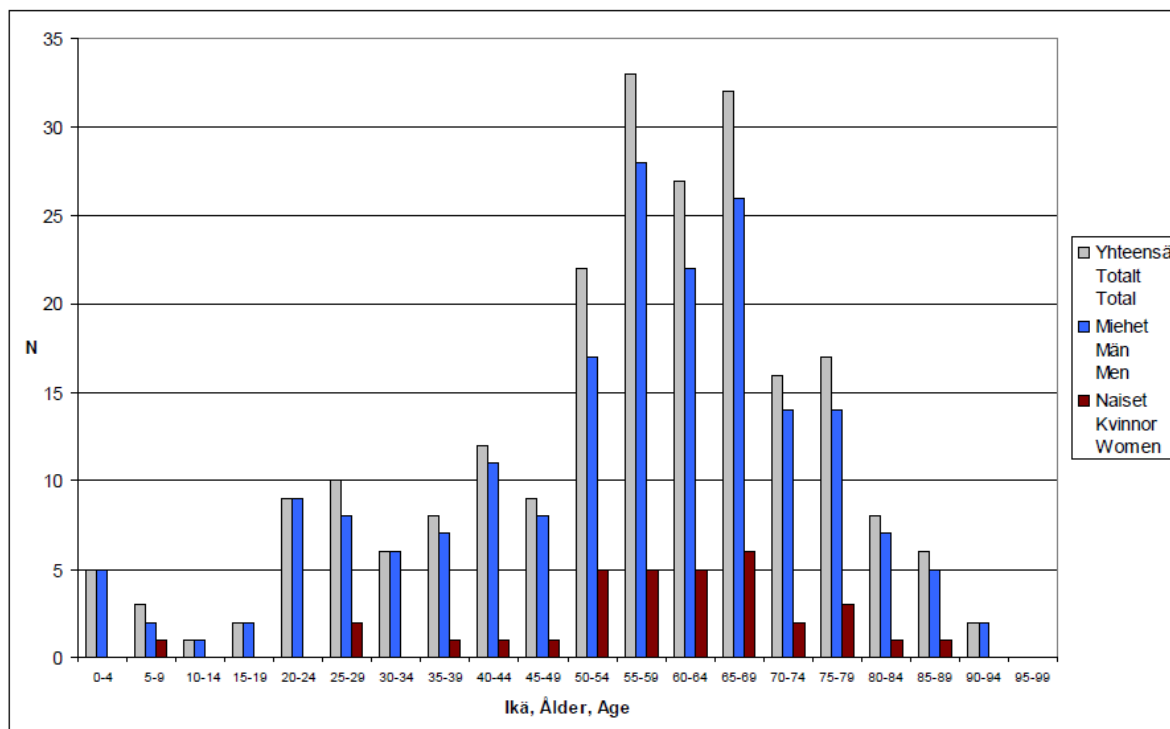
7.1 Tilastotiedot onnettomuuksista

Tilastokeskuksen, poliisin ja Trafin tilaston mukaan vesiliikenneonnettomuuksissa kuolee eniten 55–75 -vuotiaita. Nuoria (15–24 -vuotiaita) on menehtynyt viime vuosina yksi, kaksi henkilöä vuosittain. Lähes kaikki vesiliikenneonnettomuuksissa menehtyneet ovat miehiä. (Lähde: Vesiliikenneonnettomuudet 2011. Trafi)

Kuva 21. Vesiliikenneonnettomuuksissa vuosina 2007–2011 kuolleet.

Onnettomuustutkintakeskus teki vuonna 2011 selvityksen⁴ hukkumiskuolemista, jossa käsiteltiin myös veneilyyn liittyviä kuolemantapauksia. Kaikkien hukkumisonnettomuuksissa menehtyneiden ikä- ja sukupuolijakauma on samantyyppinen kuin vesiliikenneonnettomuuksissa kuolleiden.

Kuva 22. Tapaturmaisesti hukkumisonnettomuuksissa 1.4.2010–31.3.2011 kuolleiden 228 henkilön ikäjakauma. (Lähde: Onnettomuustutkimuskeskus)

Onnettomuustutkintakeskuksen raportin mukaan tapaturmaisesti kuolleista henkilöistä 135 (59 %) oli ollut tapahtuman aikaan alkoholin vaikutuksen alaisena. Miehistä päihtyneitä oli 61 prosenttia ja naisista 50 prosenttia. Alkoholia ei ollut veressä 71 henkilöllä (31 %). Muiden osalta alkoholin osuutta ei pystytty määrittämään. Alkoholin vaikutuksen alaisena olleiden promillejakauma keskittyi 2 promillen tuntumaan.

Merenkulkulaitoksen vuonna 2005 tekemässä selvityksessä *Veneilyn määrä ja taloudelliset vaikutukset Suomessa* on käsitelty myös veneilyonnettomuuksia. Tähänkään selvitykseen ei sisällynyt uhrien ikäjakauman tarkastelua.

Ruotsissa on tehty viimeksi vuonna 2010 tutkimus vapaa-ajan veneistä ja veneilystä (*Båtlivsundersökningen 2010. Transportstyrelsen.*). Sen mukaan vuonna 2010 Ruotsissa menehtyi 29 henkilöä vapaa-ajanveneilyn onnettomuuksissa. Kuolleiden määrä on laskenut 2000-luvun alun 50 menehtyneen tasolta viime vuosien runsaan 30 tasolle.

7.2 Vastaajien kokemukset onnettomuuksista vesillä

Kysymykseen ”oletko **uudessa tai rannalla liikkuessa joutunut onnettomuuteen tai veden varaan**” vastasi myöntävästi noin viisi prosenttia nuorista. Miesten onnet-

⁴ Hukkumiskuolemat Suomessa 1.4.2010–31.3.2011. Tutkimusselostus S1/2010Y. Onnettomuustutkintakeskus.

tomuuksiin joutuminen oli pari prosenttia suurempi kuin naisilla. Onnettomuuksiksi kuvattiin tyypillisesti laiturilta putoamisia tai uidessa tapahtuneita suonenvetoja. Useampi vastaajista mainitsi myös lapsena tapahtuneesta laiturilta putoamisesta tai uidessa vielä uimataidottomana tapahtuneesta tilanteesta.

Veneillessä tapahtuneita onnettomuuksia oli sattunut vain 3,5 %:lle kyselyyn vastanneista nuorista. Tässä miesten ja naisten suhteellinen ero oli kuitenkin suurempi. Miehiä oli joutunut onnettomuuksiin kaikista vastaajista 7 % ja naisia alle 2 %.

Tyypillisiä veneilyyn liittyviä onnettomuuksia olivat karille ajot ja moottoriviat. Henkilöonnettomuudet liittyivät rantautuessa sattuneisiin veneistä putoamisiin tai kanootin kaatumiseen. Yksi henkilö mainitsi vesiskootterilla tapahtuneen törmäysonnettomuuden.

Läheltäpiti tilanteisiin joutuneita kaikista vastaajista ovat vajaat 8 % (miehistä 11 % ja naisista 6 %). Kyselyyn vastanneet kuvasivat onnettomuudet ja läheltäpiti tilanteet usein samanlaisina. Useat kuvasivat läheltäpiti tilannetta: *"Meinasin ajaa matalikolle tai törmätä toiseen veneeseen"* tai *"ajoimme kiveen, mutta ei sattunut pahempaa"*, mutta myös aktiivisemmassa harrastamisessa on sattunut jokunen läheltäpiti tilanne, esimerkiksi: *"Kilpailutilanteissa mm. maston katkeaminen on aiheuttanut läheltäpiti tilanteen mm. rahtilaivan kulkureitillä ukkosmyrskyssä"*; *"'broutsaus' tilanne yöpurjehduksessa aiheuttanut hetkellisen veden varaan joutumisen"*.

Toiset läheltäpiti tilanteet ovat verrattavissa kuvattuihin onnettomuuksiin, kuten erään vastaajan kertomus:

"Raju myrsky yllätti Päijänteellä (pahin koskaan näkemäni). Olimme pienellä purjeveneellä jossa ei ollut perämoottoria. Satama oli 200 m päässä ja valmistauduimme kiinnittymään kun laineet alkoivat yhtäkkiä painaa kiviä päin. Jostain tuli isompi laine joka heilautti minut laidan yli. Pystyin kuitenkin punnertamaan itseni takaisin. Satamassa ollut moottori vene näki mitä tapahtui ja veti meidät satamaan."

Tai vastaavan tyyppinen kertomus:

"Purjeveneellä muutaman kerran tullut aika iso pohjakosketus mitä vähän pelästy. Kerran moottoriin tuli vikaa eikä lähtenyt käyntiin ja ennen kuin saatiin purjeet ylös ja liikkeelle, armeijan laiva meinasi "jyrätä" päältä kun ajauduttiin suoraan sen linjalle. Busterilla ajaessa kerran hairahduin juttelemaan kaverin kanssa niin että en katsonut eteeni ja kolari toisen veneen kanssa oli aika lähellä. Kerran kovalla kelillä ajaessani yksin busteria luulin että lennän ympäri ja kun heitti aika hyvin, liian kova vauhti oli ja hiljensin vauhtia."

8 Johtopäätökset tutkimuksen tuloksista

8.1 Tulosten tulkinnasta

Kyselyä ei ollut rajattu esimerkiksi veneilyyn, vaikka kyselyssä olikin mukana laajasti veneilyyn liittyviä kysymyksiä. Tämän vuoksi tulosten tulkinnassa on otettava huomioon, että vastaajat ovat tulkinneet ”vesillä liikkumista” eri tavoin – uimisesta laivalla ulkomaille matkustamiseen. Tämä puolestaan on tehnyt täsmällisen tilastollisen analyysin käytännössä mahdottomaksi, mikä vaikeuttaa tulosten tulkintaa.

Varsinkin veneilyyn liittyvien kysymysten osalta otettava huomioon, että vastausten tilastollista edustavuutta ei pystytä arvioimaan perusjoukkoa (nuoria veneilijöitä) koskevien tietojen puuttuessa. Tuloksia voi kuitenkin pitää niiden sisäisen loogisuuden perusteella selkeästi suuntaa-antavina ja tiettyjä asioita esiin nostavina.

Kysely oli luonteeltaan ensimmäinen nuorten veneilyä ja veden äärellä liikkumista koskeva tutkimus. Se antaa eräitä selkeitä viitteitä siitä, mihin suuntaan jatkotutkimusta tulisi painottaa (ks. luku 9).

8.2 Tutkimuksen keskeisiä tuloksia

Lähes kaikki vastaajat ”liikkuvat vesillä” uiden. Soutuveneily on hyvin yleistä; sitä harrastaa 70 % vastaajista. Myös moottoriveneellä liikkuminen on tavallista: miehistä moottoriveneellä liikkuu runsaat puolet vastaajista, naisista vajaa puolet. Purjeveneellä liikkuvia vastaajista oli vain 6,5 %, vesiskootterilla vielä vähemmän. Surffaajia vastaajista oli vain yksi sadasta.

Kaikista vastaajista 75 % liikkuu järvellä. Merellä liikkuu noin kolmannes ja joilla alle viidesosa vastaajista.

Kyselyyn vastanneista noin puolet ilmoitti yleiseksi tavakseen kokoontua veden äärelle ystävien kanssa. Toisin päin tarkasteltuna tämä tarkoittaa, että merkittävä osa nuorista on sellaisia, joille veden äärellä tai vesillä liikkuminen ei kuulu tavanomaiseen elämänmenoon.

Kaikista vastaajista yli 80 % kertoi osaavansa uida yli 200 metriä. Täysin uimataidottomina itseään pitäviä oli vain muutamia. Miesten ja naisten uimataidossa ei ole eroa.

Miehet uskovat olevansa paremmin hengenpelastustaitoisia kuin naiset. Toisaalta sekä miehistä että naisista vajaan 20 % ilmoitti, ettei ole hengenpelastustaitoinen.

Runsas puolet miehistä ja runsas kolmannes naisista oli sitä mieltä, että vesi ei ole koskaan pelottava elementti. Vastaavasti miehistä noin 40 % ja naisista yli 60 % oli sitä mieltä, että vesi on huonolla säällä pelottava tai vaarallinen elementti.

Naisista alle viidesosa ja miehistä lähes kolmasosa on joskus hypännyt tuntemattomaan veteen. Vajaa kuudennes sekä miehistä että naisista on joskus uinut tuntemattomassa paikassa.

Alkoholien käyttö rannalla kokoontuessa kuuluu tapoihin vajaalla 60 %:lla vastaajista. Miehet ilmoittivat hiukan useammin käyttävänsä alkoholia vesillä kuin naiset. Alle 18-vuotiaista noin kolmannes ilmoitti käyttävänsä joskus alkoholia rannalla.

Alkoholin vaikutuksen alaisena on joskus lähtenyt uimaan runsas neljäsosa naisista ja 40 % miehistä. Alle 18-vuotiaista ilmoitti 13 % uineensa alkoholin vaikutuksen alaisena.

Nuorista noin kolmannes kertoi, ettei koskaan liiku vesillä veneellä tai vesiskootterilla. Viikoittain moottori- tai purjeveneellä liikkuvia nuoria oli kaikista vastaajista alle kymmenesosa. Naisten ja miesten välillä on huomattava ero: naisista viikoittain veneilee 5 % ja miehistä 13 %. Vähintään pari kertaa kuukaudessa vastaajista veneilee hieman yli neljännes.

Viikoittain veneilevät harrastavat veneilyä monipuolisesti: noin puolet ilmoitti harrastavansa sekä kalastusta, retkiveneilyä, matkaveneilyä ja muuta vapaa-ajan viettoa. Miehillä korostuu naisia useammin kalastus veneilyn tarkoituksena.

Suurin osa vastaajista (70 %) ilmoitti liikkuvansa useimmiten vesillä moottori- tai purjeveneellä kavereidensa kanssa. Yli puolet vastaajista liikkui useimmiten vanhempiensa kanssa (alaikäisistä noin 70 %). Kaikista vastaajista yksin vesillä liikkui 17 % (alaikäisistä 15 %).

Naisten ja miesten välillä on selvä ero turvavarusteiden käytössä ja yleisesti turvallisuusasenteissa. Naiset käyttävät miehiä useammin pelastusliiviä. Miehet ovat naisia useammin sekä kipparina että matkustajana veneessä, jossa ei ole pelastusliivejä kaikille, sekä kipparina että matkustajana alkoholin vaikutuksen alaisena, kipparina veneessä, jossa on ylikuormaa, sekä uineet veneilyn yhteydessä alkoholin vaikutuksen alaisena.

Miehet pitävät merimiestaitojaan ja hengenpelastustaitojaan naisia useammin riittävänä. Useammat miehet kuin naiset katsovat osaavansa lukea merikarttaa ja käyttää hätämerkinantolaitteita ja sammutinta.

8.3 Alkoholin käyttö

Alkoholin käytöllä veneilyn yhteydessä ja erilaisella riskikäyttäytymisellä on selkeä yhteys. Aktiivisesti veneilevistä alkoholia veneillessä ainakin joskus käyttävät nuoret ottavat muita useammin riskejä hyppäämällä tuntemattomaan veteen, uimalla tuntemattomassa paikassa tai uimalla alkoholin vaikutuksen alaisena. Heistä suurempi osa on ollut kipparina veneessä, jossa ei ole ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille, suurempi osa on ollut myös matkustajana alkoholin vaikutuksen alaisena, suurempi osa on ollut kipparina veneessä, jossa on ylikuormaa ja suurempi osa on ollut onnettomuudessa tai läheltä piti tilanteessa. Pienempi osa alkoholia käyttävistä käyttää veneillessä pelastusliivejä.

Alkoholin käyttö liittyy läheisesti sekä rannalla oleskeluun, uimiseen että veneilyyn. Miehet käyttävät tässäkin yhteydessä useammin alkoholia kuin naiset. Noin puolet vastaajista ilmoitti käyttävänsä ainakin joskus alkoholia rannalla, neljäsosa on uinut ja kolmasosa on ollut veneilemässä alkoholin vaikutuksen alaisena.

Vaikka kyselyn tuloksia ei voi pitää tilastollisesti edustavina, vastausten systemaattinen samansuuntaisuus kaikissa kysymyksissä antaa aiheen uskoa, että tässä kyselyssä esille tulleet erot naisten ja miesten käyttäytymisessä ja asenteissa ovat todellisia.

8.4 Moottori- tai purjeveneilyä harrastavat nuoret

Kaikkein aktiivisimmat veneilijät, viikoittain moottori- tai purjeveneellä liikkuvat

- eivät poikkea uimataidoltaan oleellisesti muista vastaajista
- ovat useammin hengenpelastustaitoisia; suurempi osuus on käynyt hengenpelastuskurssin
- liikkuvat vesillä kuten muutkin useimmiten kavereiden tai omien vanhempien kanssa
- eivät käytä pelastusliiviä sen useammin kuin muutkaan
- käyttävät muita enemmän kelluntaliivejä
- osaavat käyttää muita useammin hätämerkinantovälineitä ja sammutinta
- ovat lähteneet vesille ilman merikarttaa tai navigaattoria suunnilleen yhtä usein kuin harvemmin veneilevätkin
- käyttävät useammin merikarttaa kuin harvemmin veneilevät (merikartta/navigaattori)
- ovat muita useammin veneilleet ja uineet veneillessä alkoholin vaikutuksen alaisena:
 - melkein kolmasosa ilmoitti veneilleensä kipparina ainakin joskus alkoholin vaikutuksen alaisena; harvemmin veneilevistä alle 10 %
 - 60 % ilmoitti veneilleensä matkustajana ainakin joskus alkoholin vaikutuksen alaisena; harvemmin veneilevistä runsas kolmasosa
 - runsas neljäsosa ilmoitti uineensa veneilyn yhteydessä ainakin joskus alkoholin vaikutuksen alaisena; harvemmin veneilevistä kymmenesosa

Viikoittain veneilevistä

- useimmat ovat mielestään riittävän merimiestaitoisia
- neljäsosa vastasi, ettei osaa lukea merikarttaa
- yli kolme neljäsosaa ei ole käynyt hyväksytysti mitään laivurikurssia
- 35 % on ollut ainakin joskus kipparina veneessä, jossa ei ole ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille
- lähes 60 % on ollut ainakin joskus matkustajana veneessä, jossa ei ole ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille
- runsas viidesosa on ollut ainakin joskus kipparina veneessä, jossa on ollut ylikuormaa
- melkein puolet on ollut ainakin joskus matkustajana veneessä, jossa on ollut ylikuormaa
- melkein viidesosa on ollut jonkinlaisessa veneilyonnettomuudessa
- 30 % on ollut jonkinlaisessa läheltä piti tilanteessa

Tähän kyselyyn vastanneissa on viikoittain veneilyä harrastavia melko vähän, 60 henkilöä. Sen vuoksi vertailuun on suhtauduttava suuntaa-antavana, eikä edellä esitetyillä eroilla on välttämättä tilastollista merkitsevyyttä.

8.5 Johtopäätöksiä

Veden äärellä oleskelu ja ”vesillä liikkuminen” vähintäänkin uiden kuuluu lähes kaikkien nuorten elämään. Veneily ei sen sijaan ole aivan yhtä yleistä. Noin kolmannes vastaajista kertoi, etteivät he liiku koskaan vesillä veneellä tai vesiskootterilla.

Nuoret toimivat tämän kyselyn vastausten perusteella yleisesti varsin vastuullisesti vesillä ja veden äärellä. Asenteisiin ja käyttäytymiseen liittyy kuitenkin huolestuttavan paljon riskikäyttäytymistä ja alkoholin käyttöä.

Veteen suhtaudutaan hyvin laajasti pelottomasti: miehistä yli puolet ja naisistakin runsas kolmannes oli sitä mieltä, että vesi ei ole koskaan pelottava tai vaarallinen elementti.

Nuoret pitävät itseään hyvin uimataitoisina. Vastaajista vajaa viidennes on sellaisia, jotka eivät osaa uida 200 metrin matkaa. Samoin vain noin viidennes nuorista katsoo, etteivät he ole hengenpelastustaitoisia. Toisaalta merkittävä osa, lähes puolet, nuorista ei ole varma, ovatko he hengenpelastustaitoisia. Syynä tähän saattaa olla se, että nuorilla on käsitys vaadittavista taidoista, mutta he eivät ole koskaan testanneet taitojaan edes harjoitustilanteessa.

Täysi-ikäisten moottori- tai purjeveneily tapahtuu useimmiten kavereiden kanssa. Sen sijaan alaikäiset liikkuvat vesillä useimmiten vanhempien kanssa. Yksin vesillä liikkuminen on myös suhteellisen yleistä: useimmiten yksin liikkuvia oli noin kuudesosa vastaajista.

Erilainen uimiseen ja veneilyyn liittyvä riskikäyttäytyminen on miehillä selvästi yleisempää kuin naisilla. Myös miesten käsitykset omista taidoistaan ovat selvästi useammin korkeammat kuin naisten. Vaikka eroilla ei välttämättä ole tilastollista merkitsevyyttä, vastausten systemaattinen samansuuntaisuus kaikissa kysymyksissä antaa aiheen uskoa, että tässä kyselyssä esille tulleet erot naisten ja miesten käyttäytymisessä ja asenteissa ovat todellisia.

Alkoholin käyttö liittyy läheisesti sekä rannalla oleskeluun, uimiseen että veneilyyn. Miehet käyttävät tässäkin yhteydessä useammin alkoholia kuin naiset. Noin puolet vastaajista ilmoitti käyttävänsä ainakin joskus alkoholia rannalla, neljäsosa on uinut ja kolmasosa on ollut veneilemässä alkoholin vaikutuksen alaisena.

Alkoholia veneillessä käyttävien riskikäyttäytyminen on systemaattisesti yleisempää kuin niiden, jotka eivät käytä alkoholia. He ovat myös olleet muita useammin onnettomuudessa tai läheltä piti –tilanteessa veneellä tai vesiskootterilla. Alkoholia käyttävät pitävät useammin omia vesiturvallisuuteen liittyviä taitoja parempina kuin muut.

Tuloksia on mahdollista tulkita kahdella eri tavalla. Toisen tulkinnan mukaan alkoholin käytöstä seuraa riskikäyttäytymistä, toisen tulkinnan mukaan taas ne, joilla on taipumus riskikäyttäytymiseen, käyttävät myös veneillessä alkoholia. Tämä tutkimus ei anna vastauksia siihen, kummasta on kysymys – vai molemmista.

9 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämä selvitys on ollut luonteeltaan esiselvitys, jolla on pyritty hankkimaan perustietoja nuorten osalta veden äärellä ja vesillä tapahtuvan liikkumisen turvallisuudesta. Näiden tulosten pohjalta voidaan nostaa esiin seuraavia jatkotutkimukseen liittyviä kysymyksiä:

- Ketkä ovat aktiivisimpia veneilijöitä, missä määrin heitä on ja minkälaisista heidän veneilynsä on? Missä määrin alkoholin käyttö liittyy heidän veneilyynsä?
- Kuinka usein alkoholia käytetään, kuinka paljon sitä käytetään rannalla oleskelun tai veneilyn yhteydessä?
- Mitkä ovat miesten ja naisten riskikäyttäytymisen erojen syyt ja seuraukset veneilyssä ja veden äärellä liikuttaessa? Millä tavoin riskikäyttäytymiseen voidaan vaikuttaa?
- Millä tavoin voidaan vaikuttaa erityisesti nuorten miesten asenteisiin, jotta he eivät menettäisi henkeään keski-ikäisinä veneilyonnettomuuksissa?
- Ketkä muodostavat todellisen riskiryhmän (”riskikäyttäytyjät”) nuorten veneilyssä ja veden äärellä liikuttaessa? Onko yhtä yhtenäistä ryhmää ylipäänsä tunnistettavissa?

Kysymykset liittyvät laajasti siihen peruskysymykseen, millä tavoin nuorten toimintaan ja asenteisiin voidaan vaikuttaa riskikäyttäytymisen vähentämiseksi ja millä tavoin vaikuttaminen pitäisi suunnata.

Ruotsissa on tehty viimeksi vuonna 2010 laaja vapaa-ajan veneilyä kartoittava tutkimus *Båtlivsundersökningen*. Veneilyä ja sen turvallisuutta koskevan tiedouden lisääminen Suomessa voisi olla tarkoituksenmukaista vastaavaa mallia noudattaen. Hanketta ei välttämättä tarvitsisi toteuttaa yhtenä kokonaisuutena, vaan systemaattisen ja kattavan tiedouden kokoaminen turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä voisi edetä osatutkimuksin ja -selvityksin.

Liite 1: Nuorille esitetyt kysymykset

Nettikysymyslomakkeen sisältö

Taustatiedot

1. Ikä
2. Sukupuoli
3. Asuinpaikka (kunta)
4. Asutko veden äärellä (alle 500 m etäisyydestä rannasta)? (Asun joen / järven /meren äärellä / En asu veden äärellä)
5. Koulutus (perusaste (peruskoulu)/ keskiaste (lukio, ammatillinen koulutus)/ korkea-aste (ammattikorkeakoulu, korkeakoulu) / muu)

Oleskelu rannalla ja liikkuminen vesillä

6. Onko sinulla tapana kokoontua veden äärelle kavereiden kanssa?
7. Onko vesi sinusta pelottava tai vaarallinen elementti? (Ei koskaan / Kyllä huonolla säällä / aina)
8. Kuuluuko tapoihisi käyttää rannalla alkoholia? (Kyllä / Joskus / Ei koskaan)
9. Miten liikut vesillä? (Kanootilla / soutuveneellä / purjeveneellä / moottoriveneellä / vesiskootterilla / uiden / sukeltaen / surffaten / muuten, miten?)
10. Missä useimmiten liikut? (Joella/järvellä/merellä)
11. Oletko hypännyt tuntemattomaan veteen? (Kyllä / Ei)
12. Oletko lähtenyt uimaan pimeällä tuntemattomassa paikassa? (Kyllä / Ei)
13. Oletko uinut alkoholin vaikutuksen alaisena? (Kyllä / Ei)

Uima- ja pelastustaito

14. Osaatko uida? (En ollenkaan / alle 50 m / alle 200 m / yli 200 m)
15. Oletko hengenpelastustaitoinen? (Kyllä / Ei / En ole varma)
16. Oletko käynyt hengenpelastuskurssin? (Kyllä / Ei)
17. Jos olet käynyt hengenpelastuskurssin, onko se ollut (EA1, pintapelastaja, uinninvalvoja, rantapelastaja, muu, mikä?)

Moottori- ja purjeveneily

18. Minkälaisella veneellä tavallisesti liikut? (Rekisteröimättömällä moottoriveneellä, alle 5,5 m tai alle 15 kW / rekisteröidyllä moottoriveneellä, yli 5,5 m tai yli 15 kW / rekisteröimättömällä purjeveneellä, alle 5,5 m / rekisteröidyllä purjeveneellä, yli 5,5 m/ vesiskootterilla / vaihtelevasti erilaisilla veneillä / en liiku koskaan vesillä veneellä tai vesiskootterilla)
19. Kuinka usein liikut vesillä moottori- tai purjeveneellä veneilykauden aikana? (viikoittain/ pari kertaa kuukaudessa / harvemmin /en lainkaan)
20. Kuinka usein liikut soutuveneellä tai kanootilla veneilykauden aikana?
21. Missä useimmiten liikut veneellä? (Joella/järvellä/merellä)
22. Minkä tyyppistä veneilyä on? (kalastus/retkiveneily/matkaveneily/kilpaveneily/muu vapaa-ajanvietto)
23. Kenen kanssa tavallisesti liikut vesillä? (kavereiden kanssa /omien vanhempien kanssa / tyttö- tai poikaystävän kanssa / puolison kanssa / lasten kanssa / yksin)

Turvallisuuteen liittyvä osaaminen

24. Ovatko merimiestaitosi mielestäsi riittäviä turvalliseen veneilyyn? (kyllä/ei)
25. Osaatko lukea merikarttaa? (kyllä/ei)
26. Oletko käynyt hyväksytysti jonkin laivurikurssin? (veneilijä- tai venepäällikkökurssi / saaristolaivuri / rannikkolaivuri / avomerilaivuri / purjehduskurssi /purjehduksen perämies- tai päällikkökurssi / muu, mikä? / en ole käynyt mitään veneilyyn liittyvää kurssia)
27. Ovatko hengenpelastustaitosi mielestäsi riittäviä turvalliseen veneilyyn? (kyllä/ei)
28. Onko uimataitosi mielestäsi riittävä turvallisen veneilyn kannalta? (kyllä/ei)

Turvavarusteiden käyttö

29. Käytävä vesillä liikkuessasi pelastusliiviä? (aina/vain huonolla kelillä/vain merellä/muulloin, milloin?)
30. Ovatko käyttämäsi pelastusliivit oikean kokoiset? /(kyllä/ei)
31. Minkälaisia liivejä käytät? (perinteiset pelastusliivit/kelluntaliivit/paukkuliivit)?
32. Osaatko käyttää hätämerkinantovälineitä ja sammutinta? (kyllä/ei/ en ole varma)
33. Oletko ollut vesillä kipparina veneessä, jossa ei ole ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille? (matkustajien määrä yli sallitun) (en koskaan/harvoin/usein)
34. Oletko ollut vesillä matkustajana veneessä, jossa ei ole ollut pelastusliivejä kaikille matkustajille? (matkustajien määrä yli sallitun) (en koskaan/harvoin/usein)

Turvallisuusasenteet veneilyssä

- 35. Oletko lähtenyt vesille ilman merikarttaa tai navigaattoria? (en koskaan/harvoin/usein)
- 36. Käytätkö navigoinnissa pääasiassa merikarttaa vai navigaattoria?
- 37. Oletko veneillyt alkoholin vaikutuksen alaisena kipparina? (en koskaan/harvoin/usein)
- 38. Oletko veneillyt alkoholin vaikutuksen alaisena matkustajana? (en koskaan/harvoin/usein)
- 39. Oletko uinut alkoholin vaikutuksen alaisena veneilyn yhteydessä? (en koskaan/harvoin/usein)
- 40. Oletko ollut vesillä kipparina veneessä, jossa on ollut ylikuormaa? (matkustajien määrä yli sallitun) (en koskaan/harvoin/usein)
- 41. Oletko ollut vesillä matkustajana veneessä, jossa on ollut ylikuormaa? (matkustajien määrä yli sallitun) (en koskaan/harvoin/usein)

Onnettomuudet

- 42. Oletko joutunut onnettomuuteen uidessasi tai joutunut veden varaan rannalla liikkuessasi? (kyllä/ei; kerro lyhyesti, minkälaisesta onnettomuudesta oli kyse)
- 43. Oletko joutunut veneilyonnettomuuteen moottori-, purje- tai soutuveneellä tai vesiskootterilla? (kyllä/ei; kerro lyhyesti, minkälaisesta onnettomuudesta oli kyse)
- 44. Oletko ollut ns. läheltä piti tilanteessa liikkuessasi vesillä veneellä tai vesiskootterilla? (kyllä/ei; kerro lyhyesti, minkälaisesta tilanteesta oli kyse)

Oletko halukas osallistumaan vesillä liikkumista ja vesiturvallisuutta koskevaan jatkotutkimukseen? (kyllä/ei)